

ДНЕВНИКЪ

(СТЕНОГРАФИЧЕСКИ)

НА

IX^{то} ОБИКНОВЕННО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

(ТРЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ).

VI заседание, Срѣда, 28-й Октомврий 1898 год.

(Отворено въ 2½ часътъ послѣ пладнѣ, подѣ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣдателя Георги Губидѣльниковъ.)

Прѣдсѣдателствующий Георги Губидѣльниковъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря.

Г-нъ секретарьтъ Никола Ив. Козаровъ ще прочете списъка на г-да прѣдставителитѣ, за да се види: кой присѣдствува и кой отсѣдствува отъ днешното засѣдание.

Секретарь Никола Ив. Козаровъ: (Прочита списъка.) Отсѣдствуватъ г-да прѣдставителитѣ: Атанасъ Данковъ, Василь Ив. Димчевъ, Григоръ Найденовъ, Георги Н. Консуловъ, Гьора Шойлевъ, Георги Н. Юруковъ, Добри П. Бояджиевъ, Д-ръ Димитръ Теодоровъ, Жеко Ив. Жековъ, Иванъ Срѣбърниковъ, Кирко Вълковъ, Коте Кафеджийски, Костаки Пѣевъ, Лука Вратановъ, Маню Бояджиевъ, Несторъ Абаджиевъ, Никола Ивановъ, Петръ Цековъ, Пенчо Страдалски, Риза Ибрахимовъ, Сава Бакаловъ, Стоянъ Петковъ, Саулъ Камбосевъ, Стоименъ х. Ангеловъ, Тако Пѣевъ, Христо Ивановъ, Хаджи Вандо Бобошевски, Хаджи Ангелъ Йоцевъ, Христо Гендовичъ, Хаджи Яхя Юмеровъ, Христо П. Славейковъ и Христо Златаровъ.

Прѣдсѣдателствующий Георги Губидѣльниковъ: Отъ общото число на г-да прѣдставителитѣ отсѣдствуватъ 32 души; има, значи, законното число прѣдставители, за да се отвори засѣданието и да се пристѣпи къмъ разискване въпроситѣ, положени на дневния редъ.

Моля секретаря г-нъ Цецовъ да прочете съкращения протоколъ отъ I-то засѣдание.

Секретарь Ив. Цецовъ: (Прочита съкращения протоколъ отъ I-то засѣдание.)

Прѣдсѣдателствующий Георги Губидѣльниковъ: Има ли нѣкой отъ г-да прѣдставителитѣ да направи забѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ? (Никой не иска

думата.) Понеже никой не иска думата, ще се гласува. Който приема за вѣренъ и точенъ прочетения съкратенъ протоколъ, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Приема се за вѣренъ и точенъ.

Секретарьтъ г-нъ Пишмановъ ще прочете съкратения протоколъ отъ по-минѣлото засѣдание.

Секретарь Данчо В. Пишмановъ: (Прочита съкратения протоколъ отъ IV-то засѣдание.)

Прѣдсѣдателствующий Георги Губидѣльниковъ: Има ли нѣкой отъ г-да прѣдставителитѣ да направи забѣлѣжка върху прочетения съкратенъ протоколъ? (Никой не иска думата.) Понеже никой не иска думата, ще се гласува. Който приема за вѣренъ и точенъ прочетения съкратенъ протоколъ, да си вдигне ржката. (Болшинство.) Значи, приема се за вѣренъ и точенъ.

Слѣдъ това, имамъ честь да ви съобщѣ, г-да прѣдставители, че съ писмо № 4332, отъ 27-й Октомврий т. г., отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието е постѣпилъ законопроектъ за повдигане овощарството.

Моля ония отъ г-да прѣдставителитѣ, които желажтъ, щото въпросниятъ законопроектъ да се тури на дневенъ редъ за първо четение въ идущето засѣдание, да си вдигнатъ ржката

Атанасъ П. Краевъ: Още не е раздаденъ на г-да прѣдставителитѣ!

Димитръ А. Шишковъ: Васъ нѣмаше, когато го раздадохъ!

Прѣдсѣдателствующий Георги Губидѣльниковъ: Който отъ г-да прѣдставителитѣ желажтъ да се тури на дневния

редъ за първо четение, да си вдигнат ржката. (Болшинство.)
Приема се.

Прѣди да се пристѣпи къмъ дневния редъ, има да съобща на Народното Събрание, че съгласно съ чл. 5-й отъ Вжтрѣшния правилникъ на Народното Събрание, Бюрото е разрѣшило четиридневенъ отпускъ на г-на Георги Н. Юруковъ, шестдневенъ отпускъ на г-нъ Василъ Ив. Димчевъ, осмодневенъ отпускъ на подпрѣдсѣдателя на Народното Събрание, г-нъ Христо Ивановъ, и шестдневенъ отпускъ на г-нъ Маню Вояджиевъ, по важни домашни причини.

Атанасъ П. Краевъ: Г-да прѣдставители! Г-нъ подпрѣдсѣдателятъ на Народното Събрание докладва, че било разрѣшенъ отпускъ на нѣкои отъ г-да прѣдставителитѣ. Азъ се ползвамъ отъ тоя случай да заявя прѣдъ почитаемото Народно Събрание, че ако и азъ бѣхъ поискалъ отпускъ въ началото, когато не можихъ да присѣдствувамъ при откриванieto на Събраниято, това не бѣше друго, освѣнъ единъ актъ на вѣжливостъ, единъ актъ на почитание къмъ Бюрото на Народното Събрание, на което Събрание имамъ честъ да съмъ членъ. Обаче, не е билъ исканъ отпускъ отъ мене, съ цѣлъ да се въсползувамъ отъ дневни пари за врѣмето, прѣзъ което нѣмахъ възможностъ да участвувамъ въ законодателната дѣятелностъ на Народното Събрание, за врѣмето, прѣзъ което останяхъ да си гледамъ частната работа — да защитавамъ дѣла, като адвокатъ. И ако станяхъ сега да направя това заявлѣние, то е, да отстраня всѣко подозрѣние въ тая смисълъ у нѣкои отъ васъ. Това правя и за туй, защото се научихъ, че нѣкои отъ г-да колежитѣ сж изтъквали въ тая смисълъ моята постѣпка. Азъ държамъ да заявя, че въ 1895 год., когато откриванieto на Народното Събрание закѣснѣ съ 6 дѣня, азъ отказахъ да получа дневни пари отъ 15-й Октомврий, а заявихъ, че приемамъ да получа такива отъ 20-й Октомврий, когато се откри Събраниято. Г-нъ квесторъ-касиерътъ е свидѣтель, че азъ отказахъ тогава да подпиша вѣдомостта за врѣмето отъ 15-й Октомврий, като му заявихъ, че съмъ тукъ отъ 20-й Октомврий и, слѣдователно, отказамъ да взема стотѣхъ лева, които ми се прѣдлагахъ за петѣтъ дѣня. Вънъ отъ това, вие помните, че минѣлата година, когато бѣше въпросъ за отпускъ, азъ исказахъ мнѣние, че единъ прѣдставителъ, който иска отпускъ, прѣди да дойде въ Събраниято, трѣбва да нѣма право на дневни пари.

Прѣдсѣдателствующия Георги Губидѣльниковъ: Слѣдъ това, пристѣпиме къмъ дневния редъ.

На дневния редъ за днешното засѣданне имаме:

I. Първо четение на законопроекта за занаятчийското учение, и

II. Първо четение на законопроекта за устройството на сѣдилищата.

Моля г-на секретаря да прочете, на първо четение, законопроекта за занаятчийското учение.

Секретарь Никола Ив. Козаровъ: Министерството на Търговията и Земледѣлието, съ отношението си отъ 23-й того, подъ № 4.025, на основание чл. 109-й отъ Конституцията, е внесло законопроекта за занаятчийското учение.

При отношението е приложенъ докладъ, съ който се иска разрѣшението на Негово Царско Височество за внасянето му, и който докладъ е одобренъ. Ето мотивитѣ къмъ казания законопроектъ: (Чете.)

„Мотиви

къмъ законопроекта за занаятчийското учение.

Г-да народни прѣдставители,

Всичка съзнаваме факта за упаднѣлото положение на нашитѣ занаяти, всички чувствуваме налѣжащата нужда отъ една бърза помощ на това положение.

Подобренiята, които слѣдва да донесемъ на нашитѣ занаяти, при сѣществуващитѣ днесъ у насъ условия, сж постижими само по цѣтя на едно занаятчийско учение, което да обгръща свѣрѣмненната практика на занаята съ приложения въ него успѣхъ на науката. Трѣбватъ ни училища за занаяти, защото за сега, при лишението ни отъ добри майстори, тия другояче у насъ не могатъ да се изучаватъ.

Занаятчийскитѣ училища трѣбва да ни доставятъ за първа нужда добри работници, които съ свои собствени рѣцѣ да принесатъ въ самата практика на всѣки занаятъ нуждитѣ подобрѣния. А понеже за усвояването на скѣпата за всѣки занаятъ практика ние не можемъ да прибѣгваме, освѣнъ пакъ къмъ самитѣ училища, то слѣдва за сега, при тия занаятчийски училища, особно внимание и особна тежестъ да се отдава на практическото изучаване на занаята.

Законопроектътъ прѣдвижда извѣстни занаяти, за които има условия и почва за развиване и за тѣхното изучаване два начина: въ училища и въ образцови работилници. При първия начинъ, при училищата ще има работилници, а по втория начинъ, при образцовитѣ работилници — вечерни училища. Учението на занаята при образцовитѣ работилници е поставено на основа по-практическа и по-близка до практиката въ самия животъ.

Цѣльта е да се прѣдприематъ съвмѣстно опити и по двата начина усвояване на занаята, за да имаме за всѣки случай усягурено скѣпото врѣме.

Законопроектътъ прѣдвижда училища и образцови работилници и на частна инициатива, за да се помага прѣди всичко на по-широкото популяризиране на занаятчийското учение, а отъ друга страна, за да се опита: да ли и тукъ частната инициатива, насърдена отъ държавата, не би донесла по-добри резултати. Премиятъ за частнитѣ образцови работилници е едно насърдително срдѣство и за развиванieto на самитѣ занаяти. Най-подиръ, между държавнитѣ и частнитѣ училища и работилници ще се породѣ, до извѣстна степенъ и въ полза на занаятитѣ, едно съревнование за по-голяма сполука съ общата задача.

Гр. София, 20-й Октомврий 1898 год.

Министръ на Търговията и Земледѣлието: К. Величковъ.“

Ето и законопроектът:

„Законопроектъ за занаятчийското учение.

Глава I.

Общи положения.

Чл. 1. Цѣльта на настоящия законъ е да се улесни и насърди изучаването на занаятите по такива начини, които гарантиратъ тяхното развиване и прѣуспѣвание.

Чл. 2. Занаятите, за които се отнасятъ постановленията на настоящия законъ, сж:

1. Столярството (мебелното и строителното);
2. Желѣзарството (машинното), браварството (плосерството), ножарството и дѣярството (съ слѣтини);
3. Грѣнчарството и глинено пещарство;
4. Тѣкачеството;
5. Бояджийството;
6. Кроячеството съ шивачеството;
7. Мѣдникарството;
8. Въжарството;
9. Съдларството;
10. Златарството;
11. Кожарството;
12. Кодарството;
13. Въчварството;
14. Кошничарството;
15. Миларството;
16. Колбасничеството;
17. Каменодѣлството;
18. Стругарството и копаничарството, и
19. Тенекеджийството.

Забѣлѣжка. Настоящиятъ законъ ще се прилага и за други неупоменати въ тоя членъ занаяти, за които отъ послѣ би се явила нужда.

Чл. 3. За постигане цѣльта на закона, по отношение на изброенитѣ въ чл. 2-й занаяти, държавата:

- а) Урежда практически занаятчийски училища и образцови работилници;
- б) Дава врѣмenni помощи на частни занаятчийски училища;
- в) Дава премии на частни образцови работилници, и
- г) Отпуска помощи за практикуване по занаятъ, или за допълнително занаятчийско образование въ странство.

Чл. 4. Задачата на държавнитѣ и частнитѣ практически училища и образцови работилници е да изучаватъ младежитѣ на извѣстни занаяти основателно и както това изискватъ съврѣменнитѣ условия.

Чл. 5. Курсътъ на учението въ държавнитѣ и частни училища и работилници ще трае, споредъ занаята, най-малко 3 и най-много 4 години.

Чл. 6. За ученици въ училищата и въ работилницитѣ ще се приематъ младежи, които сж завършили поне първитѣ два класа на сръдно училище и които сж на възраст не по-млади отъ 14 и не по-стари отъ 18 години.

Чл. 7. Въ първитѣ 8 години, отъ влизанieto на настоящия законъ въ сила, ще могатъ да се приематъ въ учи-

лищата и въ работилницитѣ и неграмотни и по-възрастни ученици; обаче, за таквизъ училището или работилницата трѣбва да се погрижи още въ първата година да ги научи поне да четатъ, да пишатъ и да смѣтатъ.

Чл. 8. Освѣтъ обучение по занаята, въ държавнитѣ и частнитѣ занаятчийски училища ще се даватъ уроци по:

1. Рисувание;
2. Чертане (съ или безъ Геометрия);
3. Наука за обработваемитѣ материали и за съживата и машинитѣ, съ които се обработватъ материалитѣ;
4. Моделиране съ глина;
5. Занаятчийска приложна Химия и Физика, и
6. Наука за стиловетѣ.

Министерството на Търговията и Земледѣлието ще опрѣдѣли: кои отъ тия прѣдмети ще се прѣдаватъ отдѣлно въ всѣко училище.

Забѣлѣжка. За стопански дѣвически училища, които сжщо влизатъ въ областта на тоя законъ, прѣдметитѣ за прѣподаване, изъ вѣтъ практическото обучение, ще опрѣдѣля министерството.

Чл. 9. При държавнитѣ и частнитѣ образцови работилници ще се държатъ обязательно уроци по рисуване, чертане и моделиране, а не задължително по другитѣ отъ изброенитѣ въ чл. 8-й прѣдмети, които опрѣдѣли министерството.

Чл. 10. Практическото обучение по занаята въ училищата и въ работилницитѣ ще става въ не по-малко отъ 8 часа на день.

Уроцитѣ по прѣдметитѣ въ училищата ще се прѣподаватъ само въ Срѣда и въ Сѣбота, а въ работилницитѣ само въ вечерни часове.

Чл. 11. Учебната година за държавнитѣ и частнитѣ практически занаятчийски училища трае 11 мѣсеца, а за образцовитѣ работилници — цѣла година. И за единитѣ и за другитѣ учебната година захваща на 1-й Септемврий всѣка година.

Чл. 12. Прѣдпоследната учебна година при държавнитѣ занаятчийски училища може да се скратява и на 8 мѣсеци, всѣкога, когато се намѣри за възможно ученицитѣ да практикуватъ прѣвъ 4 мѣсеци отъ годината въ частни образцови работилници, съ цѣль да привикватъ на занаята, при условия на самия животъ.

Чл. 13. Нови ученици се приематъ въ училищата и въ работилницитѣ само до началото на учебната година, а въ исключителни случаи най-късно до 10-й Септемврий.

Чл. 14. Практическото обучение по занаята въ училищата, както и въ работилницитѣ, трѣбва да става въ удобни ателиета, а прѣподаването на уроци — въ помѣщения, отдѣлни отъ работилницата, и които отговарятъ на цѣльта.

Чл. 15. Въ държавно или частно занаятчийско училище могатъ да се приематъ всѣка година най-много до 35 ученика, а въ образцовитѣ работилници — най-малко по 3 ученика.

Чл. 16. Всѣки ученикъ, който завърши съ добъръ успѣхъ курсъ въ нѣкое държавно или частно занаятчийско училище, или въ нѣкоя държавна или частна образцова

работилница и който, слѣдъ това, е практикувалъ занаята въ частна работилница непрѣкъснато двѣ години, получава дипломъ за завършенъ курсъ и изпълнена практика, а съ това и правата за самостоятелно упражняване на занаята (чл. 66-й отъ Закона за уредбата на еснафитѣ).

Чл. 17. На бѣдни и способни ученици при държавни и частни училища и при държавнитѣ образцови работилници може да се отпущатъ държавни стипендии, въ размѣръ отъ 20 до 40 л. мѣсячно.

Стипендии се отпущатъ прѣдпочтително на новоопредѣляеми ученици, които прѣдварително сж практикували по занаята поне една година, а така сжщо и на ония, които въ продължение на първитѣ шестъ мѣсеци проявятъ способностъ и наклонностъ къмъ занаята.

Отдѣлно за всѣко училище или работилница може да се даватъ всѣка година най-много по 10 стипендии.

Чл. 18. Държавнитѣ практически занаятчийски училища и образцови работилници, и, въ учебно отношение, ония частни училища и работилници, които сж на условия и права по тоя законъ, сж подъ вѣдомството и надзора на Министерството на Търговията и Земледѣлието.

Въ края на всѣка учебна година, тѣ даватъ на министерството годишенъ рапортъ за вървежа и успѣха на учението и за изпълненитѣ работи въобще.

Чл. 19. Никое частно занаятчийско и дѣвическо-стопанско училище не може да се открие безъ прѣдварителното разрѣшение на Министерството на Търговията и Земледѣлието.

Чл. 20. Министерството, по постановление на Министерския Сѣвътъ, може да затвори всѣко частно занаятчийско училище, което не отговаря на изискванията на занаятчийското учение, или работи противъ неговитѣ интереси.

Чл. 21. Учителитѣ отъ ония частни училища и работилници, които сж на условия и права по тоя законъ, се назначаватъ съ одобренieto на Министерството на Търговията и Земледѣлието; тѣ, обаче, нѣматъ правата на държавни чиновници.

Чл. 22. Всички държавни и частни занаятчийски училища сж срѣдни специални заведения. Всички младежи, които свършватъ въ тѣхъ наукитѣ си, както и въ образцовитѣ работилници, ще се ползуватъ, по отношение на отбиване военната си повинностъ, отъ правото да служатъ една година, съ условие, обаче, че до 30-годишната си възраст нѣма да се отклонятъ отъ занаята си.

Чл. 23. Директорътъ и учители-майсторитѣ отъ всѣко училище и образцова работилница съставляватъ учителски сѣвътъ, подъ прѣдсѣдателството на директора.

Чл. 24. Ученицитѣ отъ всички училища и работилници, които сж прѣдметъ на тоя законъ, ще носятъ еднообразно облѣкло отъ мѣстна материя — за зимно врѣмешаякъ, а за лѣтѣ конопенъ платъ.

Глава II.

Държавни практически занаятчийски училища и образцови работилници.

Чл. 25. Всѣко държавно практически занаятчийско училище и всѣка държавна образцова работилница ще се управлява отъ единъ директоръ, който ще ръководи и обучението по практиката и теорията на занаята.

На директора се даватъ, споредъ нуждата, помощници, учители-майстори и нуждното число слуги.

Чл. 26. За директоръ и за учители-майстори ще се назначаватъ само такъвизъ лица, които, чрѣзъ редовни документи, докажатъ, че притежаватъ надлѣжното практическо и теоретическо-занаятчийско образование.

Между лица, които отговарятъ еднакво на това условие, прѣдпочита се онова, което притежава по-дългогодишна практика.

Чл. 27. Само въ случаи на нужда, при училищата и работилницитѣ могатъ да се назначаватъ майстори и съ единствено практическо образование, но когато се доваже, че тѣ познаватъ много добръ занаята и сж го практикували най-малко 8 години.

Чл. 28. Службата на директора е отъ два степена, а на учители-майсторитѣ отъ четири степени.

Платитѣ на директора, учители-майсторитѣ и майсторитѣ се опредѣлятъ, както слѣдва:

I-степененъ директоръ	4.200 л.
II " " "	3.600 "
I-степ. учитель-майсторъ	3.000 "
II " " "	2.700 "
III " " "	2.400 "
IV " " "	1.800 "
Майстори	отъ 1.200 до 2.400 "

Чл. 29. Повишението на учители-майсторитѣ отъ една степенъ въ друга ще става за доказанъ успѣхъ въ службата и слѣдъ прослужени години, както слѣдва:

Отъ IV-ст. въ III-ст., слѣдъ 3 прослужени години:	
" III " " II " " 4 " "	
" II " " I " " 5 " "	

Чл. 30. Всички сегашни учители-майстори оставатъ при тия заплати, които законътъ заваря; за напредъ тѣ ще се повишаватъ на общо основание.

Чл. 31. Директоритѣ, учители-майсторитѣ и майсторитѣ се назначаватъ съ прикази на Министра на Търговията и Земледѣлието.

Слугитѣ се назначаватъ и уволняватъ отъ директора.

Чл. 32. Учители-майсторитѣ и майсторитѣ сж длъжни прѣзъ врѣмѣ на практическитѣ занятия, освѣтъ да надзиратъ зададенитѣ работи на ученицитѣ, но и сами, между тѣхъ, да изпълняватъ нѣкои работи.

Чл. 33. При всѣко училище и при всѣка работилница на одного отъ учители-майсторитѣ ще се възложи воденето на канцеларскитѣ работи.

Чл. 34. Държавнитѣ практически занаятчийски училища могатъ да приематъ и частни поръчки, само ако спадатъ въ кръга на учебния планъ.

Въ държавните образцови работилници ще се изработват прѣдмети по поръчки, а нѣкъ, само когато за пълното усвояване на занаята трѣбва да се изработват нѣкои особенни издѣлия.

Чл. 35. Издѣлията на държавните училища и работилници ще се продават по оцѣнка. При оцѣняването ще се взима въ смѣтка стойността на употребения материалъ, поврѣждането машинитѣ и инструментитѣ и една печалба отъ 20%.

Глава III.

Частни образцови работилници.

Чл. 36. Частни работилници могатъ да служатъ и за училища, за изучаване нѣкои отъ изброенитѣ въ чл. 2-й занаяти, ако, освѣнъ на постановенитѣ и относящитѣ се за тѣхъ въ гл. I условия, отговарятъ още и на слѣдующитѣ:

а) Майсторъ-притежателятъ на работилницата да е български подданикъ, не по-младъ отъ 25 години, да се ползува съ граждански и политически права и да е познатъ като честенъ и нравственъ човѣкъ;

б) Майсторъ-притежателятъ на работилницата да познава напълно занаята и да го е практикувалъ не по-малко отъ 4 години, безъ врѣмето за изучаването му;

Познаването на занаята трѣбва да се докаже чрѣзъ свидѣтелства, и

в) Майсторъ-притежателятъ или нѣкои отъ помощницитѣ му трѣбва да притежаватъ, освѣнъ практиката на занаята, и нуждитѣ познания, за да могатъ да прѣподаватъ уроцитѣ, за които е рѣчь въ чл. 9-й.

Чл. 37. Въ случай, че притежателятъ на работилницата самъ не владѣе занаята, може изброенитѣ въ чл. 36-й, подъ буквитѣ б и в, условия да се изискватъ отъ неговия главенъ майсторъ.

Чл. 38. Фабрики ще се считатъ за образцови работилници, каквито съ тоя законъ се подразбиратъ, ако въ тѣхъ може да се изучава всецѣло нѣкои отъ изброенитѣ въ чл. 2-й занаяти и ако за това се произнесе Министерството на Търговията и Земледѣлието.

Чл. 39. Ученицитѣ ще постѣпватъ въ частнитѣ образцови работилници по начинъ, установенъ отъ закона за еснафството.

Прѣзъ първитѣ двѣ години тѣ нѣма да получаватъ никаква заплата, но за това притежателятъ на работилницата е длъженъ да задоволява нуждитѣ имъ за живѣние.

Прѣзъ останалитѣ години, ученицитѣ ще получаватъ отъ притежателя на работилницата само заплата, размѣрътъ на която ще зависи отъ това, какъ се условжтъ двѣтъ страни; но тя нѣма да е по-малка отъ установената отъ надлѣжния еснафъ заплата за калфитѣ.

Чл. 40. Притежателятъ на образцовитѣ работилници ще получаватъ за всѣки ученикъ, който съ добъръ успѣхъ изучи занаята при тѣхъ въ опрѣдѣления срокъ, държавна премия отъ 100 до 600 л.

Глава IV.

Частни занаятчийски училища.

Чл. 41. На училища, по изброенитѣ въ чл. 2-й занаяти, поддържани отъ частни лица, окръжни съвѣти, общини, дружества и пр., които отговарятъ и на относящитѣ се за тѣхъ условия въ глава I, държавата ще дава годишни парични помощи въ размѣръ, какъвто опрѣдѣли за всѣко училище отдѣлно Министерствъ на Търговията и Земледѣлието.

Чл. 42. Годишната помощ, която не може да бѣде по-голяма отъ 6.000 л., ще се отпуща въ края на всѣко четиримѣсечие, всѣкога слѣдъ като се събержтъ нуждитѣ данни и доказателства за правилния и добрия вървежъ на училището.

Чл. 43. Директорѣтъ, учители-майсторитѣ и майсторитѣ при частнитѣ занаятчийски училища трѣбва да отговарятъ на условията отъ чл. чл. 26-й и 27-й.

Глава V.

Испити и свидѣтелства.

Чл. 44. Испититѣ при държавнитѣ и частнитѣ училища и образцови работилници биватъ годишни и зрѣлостни.

Испититѣ по теория сж само устни.

Чл. 45. Годишнитѣ испити ще ставатъ на края на всѣка учебна година и ще се отнасятъ за прѣминжтия прѣзъ годината материалъ по теорията, а именно: по геометрия, наука за обработваемитѣ материали и за сѣчивата и машинитѣ, съ които се обработватъ материалитѣ, занаятчийска приложна химия и физика, и наука за стиловетѣ.

Чл. 46. Зрѣлостнитѣ испити по теорията ще ставатъ въ края на послѣдната учебна година по прѣминжтия материалъ прѣзъ всичкитѣ учебни години, а по практиката, както и по рисуване, чертане и моделиране, ще става чрѣзъ изпълняване на зададени работи прѣзъ послѣдната учебна година.

Чл. 47. Годишнитѣ испити ще се произвеждатъ отъ директора и учители-майсторитѣ, а зрѣлостнитѣ — отъ комисии, състоящи отъ министерски пратеникъ, отъ директора и надлѣжнитѣ учители-майстори.

Чл. 48. Успѣхътъ за практика и теория ще се опрѣдѣля съ бѣлѣжки отъ 1 до 5.

Чл. 49. Успѣхитѣ отъ годишнитѣ и зрѣлостнитѣ испити ще се опрѣдѣлятъ отъ лицата, които ги произвеждатъ (чл. 47-й), а тия по практическитѣ занятия, както и по рисуването, чертането и моделирането отъ всѣка учебна година, освѣнъ послѣдната — отъ надлѣжнитѣ учители-майстори.

Чл. 50. Успѣхътъ се счита удовлетворителенъ при бѣлѣжка най-малко 3 за всѣки прѣдметъ по теория и практика за всѣка учебна година, исключая послѣдната; а 4 по теория и по практика за зрѣлостнитѣ испити.

Чл. 51. Само ученици, които покажжтъ удовлетворителенъ успѣхъ по практика и теория, прѣминаватъ въ слѣдующия по-горенъ курсъ.

Ученици, които покажжтъ неудовлетворителенъ успѣхъ по единъ само прѣдметъ по теория, се допущатъ на поправителни испити.

Чл. 52. Ученици, които по неудовлетворителен успѣхъ не прѣминаватъ въ по-горенъ курсъ, оставятъ се да повтарятъ въ сѣщия курсъ.

Чл. 53. Ученикъ, който прѣсѣди двѣ учебни години въ единъ и сѣщъ курсъ и покаже неудовлетворителен успѣхъ, изключаватъ се, освѣнъ въ случай на твърди уважителни причини.

Чл. 54. Ученици стипендианти, които безъ уважителни причини оставатъ да повтарятъ сѣщия курсъ, губятъ стипендиитъ си.

Чл. 55. Издържавшиятъ добъръ зрѣлостенъ испитъ получаватъ свидетелства, а слѣдъ изпълнението на установената въ чл. 16-й практика — дипломъ.

Чл. 56. Дипломитъ се подписватъ отъ Министра на Търговията и Земледѣлието.

Глава VI.

Стипендии за практикуване по занаяти и занаятчийско образование въ странство.

Чл. 57. На ученици, свършили съ добъръ успѣхъ и при добро поведение курса на държавно или частно занаятчийско училище, или образцова работилница, ще се даватъ стипендии за допълнително занаятчийско образование или практика въ странство, въ размѣръ отъ 960 до 1.200 л. годишно.

За всѣка година повече отъ три стипендии нѣма да се отпущатъ.

Стипендиитъ ще се раздаватъ само по конкурсенъ испитъ и на ония младежи, които притежаватъ вече дипломъ (чл. 16-й).

Чл. 58. Стипендиитъ ще се отпущатъ по на всѣки два мѣсеца.

Чл. 59. Стипендиитъ се отпущатъ най-много за три години.

Чл. 60. Всѣки, който се ползува отъ държавна стипендия или помощъ, е длъженъ веднага, слѣдъ свършване на учението си, да практикува занаята било въ странство, или въ България, най-малко двѣ години; въ противенъ случай, държавата е въ правото да изиска отъ поръчителитъ му израсходваната за него сума.

Глава VII.

Допълнително распорѣждане.

Чл. 61. За прилагане на тоя законъ, Министерството на Търговията и Земледѣлието ще изработи нужния правилникъ, въ който ще се прѣдвиджтъ наредби за: а) правата и длъжноститъ на директора, учители-майсторитъ и майсторитъ; б) дѣятелността на учителскитъ сѣвѣти; в) дисциплинарниятъ наказания; г) дѣловодството и счетоводството, и д) приеманieto на ученици, учението и вътрѣшниятъ редъ.

Прѣдседателствующий Георги Губидѣликовъ: Понеже никой не иска думата, полагамъ на гласуване. Молжъ

ония г-да народни прѣдставители, които приематъ прочетения законопроектъ на първо четение по принципъ и сж съгласни да се испрати на надлѣжната комисия за изучаване и докладване, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се и ще се испрати на надлѣжната комисия.

Слѣдвайте, г-нъ секретаръ.

Секретаръ Никола Ив. Козаровъ: Министерството на Правосѣдието, съ отношението си отъ 23-й того подъ № 9.782, е внесло въ Народното Събрание законопроектъ за устройството на сѣдилищата. При отношението е приложенъ докладъ, одобренъ отъ Негово Царско Высочество за внасянието му. (Чете:)

„Докладъ“

до IX-то Обикновенно Народно Събрание.

Г-да народни прѣдставители,

Поради сжщественитъ измѣнения на нашитъ социални условия отъ освобождението на България до днесъ, Законътъ за устройството на сѣдилищата отъ 1880 год. въ много отношения не отговаря вече на свършенитъ нужди на правосѣдието и заради това прѣработването му станж необходимо. Прѣдъ видъ на това, повѣренното ми министерство взе своеврѣменно мѣрки и прѣработи този законъ, който прѣзъ послѣдната сесия се внесе въ камарата, но не се вотира, и който още веднажъ, прѣработенъ сега, поднасямъ на ваше одобрене.

По-главнитъ нововѣдения, които се правжтъ въ нашето сѣдоустройство, сж: а) установяването кандидати за сѣдебни длѣжности (глава II, отдѣление II); б) условията за назначаване сѣдитъ (глава XII), и в) несжпиемостъта за сѣдитъ отъ Върховния, Касацiоненъ Сѣдъ и апелативнитъ сѣдилища, и подъ известни условия за прѣдсѣдателитъ, подпрѣдсѣдателитъ и членоветъ на окръжнитъ сѣдилища (глава XVI).

Нигдѣ въ свѣта не назначаватъ за сѣдии юриститъ веднага, слѣдъ излизанието имъ отъ университета, както това ставаше до послѣдно врѣме у насъ, защото, ако за нѣкоя работа не сж достатѣчни само теоретически познания, но се иска и практика и жизненъ опитъ — такъва е по прѣдимство сѣдебната дѣятелностъ. Необходимо е младиятъ юристъ, прѣди да стане сѣдия, да прѣкара известенъ стажъ, да практикува въ нѣкое сѣдилище, именно да се запознае съ канцеларското дѣлопроизводство, да се занимава съ проектиране на рѣшения, опрѣдѣления, обвинителни актове и писменни заключения, подъ ръководството на сѣдитъ и прокуроритъ, да изпълнява длѣжността на подсекретаритъ, прокурорскитъ замѣстници, да извършва нѣкои други сѣдебни дѣйствия, та по този начинъ да добие възможностъ да се ориентира въ толкова сложната сѣдебна организация. Съ тази, именно цѣль, кандидатътъ за сѣдейска длѣжностъ се задѣлжава една година да прослужи безплатно, като върши споменатитъ занития, и още една година съ заплата. Подиръ този двѣгодишенъ стажъ, сравнително съ чуждитъ законода-

телства не твърдят голѣмъ, кандидатътъ може да помоли съда, при който състои, да му издаде свидетелство за удостоверение, че е придобил достатъчна практическа подготовка, за да заеме самостоятелна съдебна длъжност (чл. чл. 21—32-й). Ако до прѣди нѣколко години Министерството на Правосъдието бѣше принудено да назначава за съдии младитѣ юристи веднага, слѣдъ свършването имъ, защото тѣ бѣхъ малко, то сега, когато юриститѣ у насъ се броятъ съ стотини и ежегодно по нѣколко десетици младежи свършватъ правнитѣ науки въ Висшето училище и въ чуждестранни университети — сега имаме пълна възможност да изискваме отъ тѣхъ извѣстна практическа подготовка и да правимъ изборъ при назначаването имъ за съдии.

Друго важно нововъведение е установяването условия за назначаване на съдиитѣ. Независимо отъ общитѣ условия, които се изискватъ отъ кандидата за служба по съдебното вѣдомство (чл. 96-й), съдиитѣ трѣбва да отговарятъ и на особни условия, именно за мирови съдии или членове на окръжнитѣ съдилища могатъ да се назначаватъ само лица, които сж навършили 26-годишната си възраст, иматъ юридическо образование, издържали сж държавенъ испитъ и сж прослужили най-малко двѣ години, като секретари, подсекретари или кандидати за съдебна длъжност. Принципитъ, че за съдии могатъ да се назначаватъ само лица, които иматъ юридическо образование и сж издържали държавенъ испитъ, не е новъ: той бѣ провъзгласенъ въ Закона за измѣненіето на чл. 98-й отъ Закона за устройството на съдилищата отъ 26-й Януарий 1898 год. Новъ е, обаче, установяването на строго опрѣделено старшинство, възъ основание на което ще става повишението на всѣка по-горна служба (чл. чл. 98—105-й). За напрѣдъ и секретарскитѣ длъжности при общитѣ съдилища и прокурорскитѣ надзори ще се заематъ само отъ юристи, защото тѣзи длъжности ще служатъ като стъпала, по които трѣбва да минаватъ бѣдѣщитѣ съдии. За нотариуси ще се назначаватъ лица изъ между кандидатитѣ за съдебни длъжности, а за съдебни пристави и тѣхни помощници ще се назначаватъ лица, които иматъ срдѣно образование и сж издържали установения за това практически испитъ, слѣдъ като сж практикували поне шесть мѣсеца при нѣкой съдебенъ приставъ.

Много важно е и нововъведението въ начина за назначаване на служба по съдебното вѣдомство. До сега съдиитѣ се назначаваша отъ Князя, по прѣдставление отъ Министра на Правосъдието. За напрѣдъ ще се пази сжщиятъ редъ, но съ една твърдѣ важна притурка; именно за всѣко вакантно мѣсто за мирови съдии и членъ на окръженъ съдъ, общото събрание на надлѣжния окръженъ съдъ ще избира за всѣка длъжностъ по трима кандидати изъ между лицата, които отговарятъ на условията, прѣдвидени въ настоящия законъ. Сжщо и за по-горнитѣ длъжности, кандидатитѣ ще се избиратъ отъ общото събрание на съответствения по-горенъ съдъ. Отъ тримата кандидати, Министрътъ на Правосъдието ще избере едного и ще го прѣдстави на Князя за назначение. По този начинъ се отстраняватъ възможни неправди при назначаването на съдиитѣ, влияющи

толкова пагубно върху добрия вървешъ на правосъдието. Изборътъ на кандидатитѣ за съдебна длъжностъ ще зависи отъ самитѣ съдии, които, като стоѣтъ най-близу до кандидатитѣ, най-добрѣ познаватъ тѣхнитѣ способности. Обаче, на Министра на Правосъдието се прѣдоставя право да назначи и вѣнъ отъ прѣдставенитѣ по посочения редъ лица, стига да отговарятъ на исканитѣ отъ закона условия. Съ това се дава право, отъ друга страна, на Министра, да назначи или повиши и такива лица, които, ако и да не сж прѣдставени отъ съда по установения редъ, но инѣкъ отговарятъ на всичкитѣ условия, които законътъ изисква за назначението имъ.

Свършено нова е и глава XIII за несмѣнителността и роднинскитѣ отношения между длъжностни лица по съдебното вѣдомство. Прѣдвижданието на тази наредба има за цѣль да отстрани всѣко пристрастие отъ страна на съдиитѣ при правораздаването.

Колкото се касае до несмѣнителността на съдиитѣ, азъ нѣма да се спирамъ подробно върху нейното значение, нито пъкъ изобщо върху необходимостта на тая наредба, защото всичко това съставя елементарна истина, която лѣжи въ основата на една добра съдебна организация. Безспорно е, че съдиитѣ, които се намиратъ подъ постоянния страхъ да бѣде прѣмѣстенъ, незаслужено пониженъ или уволненъ, не може, прѣдъ видъ на стоящата по-горѣ отъ него и самия законъ власть, да бѣде както трѣбва безпристрастенъ, независимъ съдия. Кое е срдѣството, което би гарантирало независимостта на правосъдието и би спомогнало да се създадѣтъ у насъ безпристрастни съдии, истински защитници на гражданитѣ и държавата отъ всѣкакви противозаконни посѣгателства? Опитътъ на цивилизования свѣтъ и науката отговарятъ, че това срдѣство се заключава главно въ несмѣнителността на съдиитѣ. Принципитъ на несмѣнителността на съдиитѣ е признатъ въ всичкитѣ просвѣтени страни, независимо отъ формата на управлението на тая или оная държава. Този именно принципъ е освѣтенъ съ чл. чл. 141—149-й отъ настоящия проектъ, принципъ, устачовенъ въ интереса на правосъдието, а не въ интереса на лицето, което занимава длъжността, както у насъ нѣкои мислятъ.

Обаче, ако съдебното вѣдомство трѣбва да бѣде независимо отъ органитѣ на правителството, това не значи още, че то прѣдставлява отъ себе си *status in statu*, нѣщо независимо отъ оная власть, която служи като источникъ на закона. Съ такъва независимостъ никѣдъ съдиитѣ не се ползватъ. Достоинството на върховната власть и нравствениятъ дългъ на правителствениятъ органи изискватъ само съдиитѣ да сж независими въ своята съдебна дѣятелностъ, но въ отношението на надзора тѣ сж напълно подчинени на Министерството на Правосъдието, а за упущения по служба и за прѣстѣпления подлѣжатъ на особено усилена дисциплинарна или углавна отговорност. Комуто е много дадено, отъ него много и ще се виска. Въ тази именно смисль трѣбва да се разбира отдѣлянето на съдебната власть отъ административната, освѣтено отъ чл. 13-й на Конституцията. Несмѣнителността не е нищо друго,

освѣтъ гаранция за надлъжащо изпълнение на съдебните обязанности. Но може ли самата несмѣняемост да направи съдилищѣ независими и самостоятелни, та да раздаватъ истинско и безпристрастно правосъдие? За да произведе това слѣдствие несмѣняемостта, необходимо е тя да бѣде придружена съ една друга реформа — съ подобряние материалното положение на съдилищѣ; безъ такъво подобряние на ~~самото~~ правосъдие, и при съществуване на несмѣняемостъ, никога нѣма да достигне оная висота, на която стои въ просвѣтенихъ европейски държави. Чловѣкъ, който постоянно се намира подъ давлението на материалнитѣ нужди, такъвъ чловѣкъ не може, и да иска, да бѣде самостоятеленъ и независимъ въ своята обществена дѣятелностъ. Сегашнитѣ заплати сж установени прѣди 15—20 години, и ако тогава тѣ стигахъ, то при сегашнитѣ жизненни условия, когато е всичко поскъпнѣло и сѣмейното положение на повечето съдебни чиновници е вече измѣнено, тѣзи заплати се явяватъ недостатъчни. Въ рѣкоя просвѣтена държава не се сжщптъ, когато се касае за възнаграждението на съдилищѣ, на които всички граждани повѣрватъ най-милото си — живота, имота и честта. Нѣма да навеждамъ баснословнитѣ по голѣмината си заплати, които получаватъ английскитѣ съдии, ще посочж само на съвѣдната памъ Румъния: тамъ членоветѣ на окръжнитѣ съдилища получаватъ 500 л. мѣсечно, а членоветѣ на апелативнитѣ съдилища по 1.000 л. мѣсечно, когато у насъ първитѣ получаватъ около 250 до 300 л. чисти пари, а вторитѣ около 350 л., не говорж за членоветѣ на касацията, които сж тамъ по-добре възнаградени, отъ колкото се възнаграждаватъ самитѣ министри у насъ.

Но независимо отъ общото увеличаване заплатитѣ на чиновницитѣ по вѣдомството на Министерството на Правосъдието, необходимо е да се прѣдвиди едно постепенно увеличение на тѣхнитѣ заплати. Слѣдъ въвежданieto на несмѣняемостта, повишенията ще ставатъ много бавни и нѣма да бжджтъ рѣдки случаетѣ, когато единъ съдия по 10—15 години ще занимава една и сжща длъжностъ. Справедливо ли ще бѣде такъвъ чиновникъ да се остави все съ една и сжща заплата, когато сѣмейното му положение може значително да се измѣни и нуждитѣ му, слѣдователно, да пораснжтъ? Може да се случи и така, че единъ съдия да не иска да бѣде мѣстенъ въ другъ градъ, макаръ и съ повишение, по сѣмейни или други причини; за да се поддържа енергията и усърдието и у такъвъ съдия, необходимо е законътъ да прѣдвиди и за него подобряние на материалното му положение. Ето защо трѣбва, по примѣра на Унгария и други държави и на нѣкои наши вѣдомства, да въведемъ едно процентно увеличение на заплатитѣ на онии съдебни чиновници, които занимаватъ една и сжща длъжностъ, напримѣръ, повече отъ 5 години.

Несмѣняемостта, както посочихме по-горѣ, не създава отъ съдилищѣ държава въ държава. Нейното дѣйствие се прѣкръпява, щомъ настѣпжтъ условията за неспособността на съдията къмъ по-нататъшно изпълнение възложенитѣ върху него функции. Причинитѣ за такава неспособностъ могатъ да бжджтъ двояки: физически и нравствени. Фи-

зически неспособни за съдебна служба ставатъ прѣстарѣлитѣ лица и онѣзи, които паднатъ въ тежка и постоянна неджгавостъ или се умоповрѣджджтъ (чл. 146—148-й). Щомъ сж на лице тѣзи условия, несмѣняемиятъ съдия се уволнява по реда, опрѣдѣленъ въ посоченитѣ членове.

Нравствено неспособни за продължаване съдебна служба се признаватъ лицата, които сж извършили постѣпки, несжгласни съ достоинството на съдията. Такива сж углавнитѣ прѣстѣпления, общи или служебни (чл. 145-й). Освѣтъ това, дѣйствието на несмѣняемостта може да бѣде спрѣно и единъ съдия може да изгуби службата си по дисциплинаренъ редъ (чл. чл. 165, 173, 174, 180—198-й). Разумътъ на тѣзи распоряждания е тоя, че оставянieto на такива лица на служба ще се отрази злѣ върху престижа на правосъдието, като подбънае въ обществото уважението и довѣрието къмъ съдебнитѣ чиновници.

Но ако законътъ обезпечва по този начинъ положението на съдилищѣ, той въ сжщото врѣме е много повече вискателенъ спрѣмо тѣхъ, отъ колкото спрѣмо другитѣ държавни чиновници. Съдилищѣ и за най-малкитѣ уиущения подлъжжтъ на строга отговорностъ по дисциплинаренъ редъ до лишаване отъ служба (глава XVIII) и по углавенъ редъ на общо основание, но съ усилена репресия.

Това сж главнитѣ нововѣведения въ проекта.

Както се вижда отъ съдържанието на цѣлия проектъ, отъ неговата тенденция, той има за задача главно бжджцето на съдебното вѣдомство; той се стрѣми да създаде такива условия, при които да могатъ да се явжтъ и у насъ лица, достойни да носжтъ истинското звание на съдии. Той нѣма за цѣль усиуряванието на настоящия персоналъ, както се изразихъ нѣкои наши публицисти.

Всичкитѣ посочени нововѣведения напълно удовлетворяватъ съврѣменнитѣ нужди на нашия държавенъ организъмъ.

Не по-малко важни измѣнения сж направени и по реда на надзора надъ съдебнитѣ мѣста и по вжтрѣшното имъ устройство.

Тѣзи сж, г-да прѣдставитѣли, по главнитѣ нововѣведения и измѣнения въ настоящия проектъ, който поднасямъ на вашето просвѣтено внимание и одобряние.

Ст. София, 20-й Септември 1898 год.

Министръ на Правосъдието: Г. Згуревъ.

Законопроектъ за устройството на съдилищата.

Общи правила.

Чл. 1. Съдебни учреждения сж:

- а) Общинскитѣ съдилища, учредени съ закона отъ 18-й Декември 1887 год. и на които настоящиятъ законъ не се приспособява;
- б) Мировитѣ съдии;
- в) Окръжнитѣ съдилища;
- г) Апелативнитѣ съдилища; и

д) **Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ.**

Забѣлъжка I. По дѣла, показани въ Закона за углавното сждо-производство, заедно съ короннитѣ сждии при окръжнитѣ сждилища, участвуваатъ и сждебни засѣдатели, наредбитѣ за които се прѣдвиждатъ въ Закона за сждебнитѣ засѣдатели отъ 3-й Априлий 1897 год.

Забѣлъжка II. Военнитѣ сждилища, както и духовнитѣ отъ православно и други вѣроисповѣдания, се уреждатъ особно.

Чл. 2. Мировиятъ сждия е еднолична власть, окръжнитѣ, апелативнитѣ сждилища и Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ сж колегиални учреждения.

Чл. 3. Вѣдомството на мировитѣ сждии, окръжнитѣ и апелативнитѣ сждилища се ограничава върху отдѣлни сждебни участъци и окръжи. Окръжитѣ на окръжнитѣ и апелативнитѣ сждилища и участъцитѣ на мировитѣ сждии, както и тѣхнитѣ сѣдалища, се опрѣдѣлятъ отъ настоящия законъ.

Чл. 4. Мировитѣ сждии, окръжнитѣ и апелативнитѣ сждилища разглеждатъ дѣлата по сжщество, а Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ не рѣшава дѣлата по сжщество, по общи редъ на производството, но наблюдава за точното изпълнение на закона и еднаквото му приспособление.

Чл. 5. За произвеждане на прѣдвѣрително дирение по прѣстѣпления, при окръжнитѣ сждилища опрѣдѣлятъ се особни сждебни слѣдователи.

Чл. 6. При окръжнитѣ и апелативнитѣ сждилища, както и при Върховния Касаціоненъ Сждъ, се опрѣдѣлятъ прокурори и тѣхни замѣстници.

Чл. 7. При окръжнитѣ сждилища се намиратъ кандидати за сждебни длѣжности, числото, правата и длѣжноститѣ на които се опрѣдѣлятъ отъ настоящия законъ.

Чл. 8. Подвѣдомственитѣ прѣдмети и редѣтъ, по който дѣйствуватъ въ сждилищата прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници, се опрѣдѣлятъ въ Углавното и Гражданското сждопроизводство, а тѣй сжщо и въ настоящия законъ.

Чл. 9. Сждиитѣ и прокуроритѣ се назначаватъ отъ Князя, а другитѣ длѣжностни лица отъ сждебното вѣдомство се назначаватъ отъ Министра на Правосѣдието или отъ надлѣжното началствуеще лице по реда, указанъ въ настоящия законъ.

Чл. 10. При сждебнитѣ мѣста има:

- а) Канцеларии;
- б) Сждебни пристави;
- в) Нотариуси, и
- г) Адвокати.

Глава I.

Мировитѣ сждии.

Чл. 11. Всѣки мирови сждия има свой участъкъ, опрѣдѣленъ по начина, прѣдвиденъ въ чл. 3-й.

Чл. 12. При всѣки мирови сждия има по единъ секретаръ.

Чл. 13. Въ случай на болѣсть, отѣжствие или отстранение на нѣкой мирови сждия, неговата длѣжностъ, по назначение отъ прѣдсѣдателя на сжда, врѣменно изпълнява единъ отъ съсѣднитѣ мирови сждии или единъ отъ членоветѣ на окръжния сждъ.

Чл. 14. Властьта на всѣки мирови сждия се простира върху участъка, който е опрѣдѣленъ за всѣкото особно.

Чл. 15. На мировитѣ сждии се дава особенъ знакъ, който тѣ носятъ при изпълнение на службата си.

Глава II.

Окрѣжни сждилища.

Отдѣление I.

Чл. 16. Окрѣжниятъ сждъ състои отъ прѣдсѣдатель, подпрѣдсѣдатель и членове.

Чл. 17. Всѣки окръженъ сждъ се дѣли на двѣ или повече отдѣления, въ едно отъ които прѣдсѣдателствува прѣдсѣдательтъ, а въ другитѣ подпрѣдсѣдателитѣ. Всѣко отдѣление състои отъ прѣдсѣдатель или подпрѣдсѣдатель и отъ трима члена.

Чл. 18. Всѣки двѣ години, въ началото на мѣсець Септемврий, общото събрание распрѣдѣля, по жребие, членоветѣ на сжда по разнитѣ отдѣления, но по начинъ, щото единъ и сжщи членъ да не засѣдава послѣдователно повече отъ двѣ години въ едно и сжщо отдѣление.

Въ окръжнитѣ сждилища съ двѣ отдѣления, горното распрѣдѣление става съ просто прѣмѣстване на членоветѣ отъ едно отдѣление въ друго.

Чл. 19. Сждебнитѣ слѣдователи се считатъ за членове на окръжнитѣ сждилища и състоятъ при окръжния сждъ всѣки въ опрѣдѣления нему участъкъ.

Чл. 20. Числото на окръжнитѣ сждилища и тѣхнитѣ отдѣления, пространството на окръжитѣ имъ, както и числото на членоветѣ на окръжнитѣ сждилища и сждебнитѣ слѣдователи, се опрѣдѣлятъ по приложениѣ къмъ настоящия законъ щатъ и расписание.

Отдѣление II.

Кандидати за сждебни длѣжности.

Чл. 21. За кандидати за сждебни длѣжности могатъ да бждатъ назначени само лица, които сж свършили юридическитѣ науки и сж положили държавенъ испитъ.

Чл. 22. Кандидатитѣ се назначаватъ съ приказъ отъ Министра на Правосѣдието и се распрѣдѣлятъ между окръжнитѣ сждилища, съгласно установеното за това расписание.

Чл. 23. Кандидатитѣ се считатъ на държавна служба и при заемане на длѣжността си полагатъ клетва.

Чл. 24. Кандидатитѣ, които сж прослужили една година и които иматъ отъ сжда, при който сж практикували, удостовѣрение, че сж доказали своитѣ знания по сждебната частъ — добиватъ право да получаваатъ опрѣдѣлената за тая длѣжностъ заплата. Назначаванieto на заплата става съ приказъ отъ Министра на Правосѣдието.

Забѣлъжка. Споменѣтото въ тоя членъ удостовѣрение се издава, по молбата на кандидатитѣ, отъ общото събрание на сжда.

Чл. 25. Ако при единъ окръженъ сждъ се отвори вакантна кандидатска длѣжностъ съ заплата, прѣди нѣкой отъ кандидатитѣ при тоя сждъ да е прослужилъ една година, то на тази длѣжностъ може да бжде назначенъ и единъ отъ кандидатитѣ, който има по-малко отъ една година служба,

стига сждътъ, въ общо събрание, да признае, че кандидатътъ е достатъчно подготвенъ, за да му издаде споменътото въ чл. 24-й удостоверение.

Чл. 26. Кандидатитъ, които въ продължение на 2 години не се признаватъ за достатъчно подготвени, за да имъ се издаде прѣдвиденото въ чл. 24-й удостоверение, уволняватъ се отъ тая длъжностъ.

Споменитиятъ двѣ-годишенъ срокъ по болестъ на кандидата или по други уважителни причини може да бѣде продълженъ отъ Министерството на Правосъдието още 1 година, ако за това послѣдва ходатайство отъ сжда.

Чл. 27. На прѣдсѣдателитъ и прокуроритъ принадлежи надзорътъ и ръководството съ занятията на кандидатитъ.

Чл. 28. Прѣдсѣдателтъ на сжда, въ споразумѣние съ прокурора, распрѣдѣля кандидатитъ за занятия въ канцеларнитъ на сжда и прокурора.

Чл. 29. Работата, която ще се възлага на кандидатитъ въ първата година на службата имъ, състои: а) запознаване съ канцеларското дѣлопроизводство; б) въ проектиране на рѣшения, опрѣдѣления, обвинителни актове и писменни заключения, подъ ръководството на сждиитъ и прокуроритъ; в) въ проектиране съставянieto и утвърждаването на нотариалнитъ актове, и г) въ изпълняване длъжността на подсекретаритъ.

Забѣлъжка. Занятията на кандидатитъ ще се уредятъ по-подробно съ окръжно на министерството.

Чл. 30. Кандидатитъ, които сж получили споменътото въ чл. 24-й удостоверение, могатъ да бѣдѣтъ командирувани отъ Министерството на Правосъдието, или по постановление на общото събрание на сжда, да изпълняватъ длъжноститъ на сждебнитъ слѣдователи и нотариуситъ, когато послѣднитъ отсъствуватъ.

На кандидатитъ може да бѣде възложено отъ прокурора, съ съгласието на министра, изпълнение длъжността на прокурорскитъ замѣстници при окръжния сждъ.

Тия кандидати, така сжщо по опрѣдѣление на сжда, могатъ да бѣдѣтъ натоварени:

- а) да водѣтъ дѣлата по несъстоятелноститъ;
- б) да извършватъ огледи, дознания, по дѣла на наследство, распитъ на свидѣтели и провѣрка на документи, и
- в) да защищаватъ прѣдъ сжда интереситъ на тѣжакитъ се и обвиняемитъ, на които е припознато правото на бѣдностъ.

Чл. 31. Кандидатитъ, които, слѣдъ като сж получили прѣдвиденото въ чл. 24-й удостоверение, прослужатъ още една година, могатъ да молятъ сжда да имъ издаде свидѣтелство за удостоверение, че сж придобили достатъчна практическа подготовка, за да заематъ самостоятелна сждебна длъжностъ.

Свидѣтелствата се издаватъ отъ прѣдсѣдателя, по постановление на общо събрание.

Забѣлъжка. Кандидатитъ, които сж получавали заплата въ продължение на 2 години и не сж придобили въ тоя срокъ горѣпоменѣното свидѣтелство, изгубватъ правото да получаватъ и за напредъ заплата.

Чл. 32. Въ свободно отъ занятие врѣме, кандидатитъ сж длъжни да посѣщаватъ засѣданията на сждебнитъ мѣста, при които служатъ.

Глава III.

Апелативни сждилища.

Чл. 33. Всѣки апелативенъ сждъ състои отъ прѣдсѣдатель, подпрѣдсѣдатель и членове.

Чл. 34. Всѣки апелативенъ сждъ се дѣли на двѣ отдѣления, въ едното отъ които прѣдсѣдателствува прѣдсѣдательтъ, а въ другото — подпрѣдсѣдательтъ. Всѣко отдѣление състои отъ прѣдсѣдатель или подпрѣдсѣдатель и отъ четири члена.

Чл. 35. Распрѣдѣлението на членоветъ по отдѣления въ апелативнитъ сждилища става по реда, указанъ въ чл. 18-й, алинея втора.

Чл. 36. Апелативни сждилища въ Княжеството иматри: въ *Съфия, Пловдивъ и Русе*. Пространството на всѣки апелативенъ сждъ се опрѣдѣля по приложеното къмъ настоящия законъ расписание.

Глава IV.

За Върховния Касационенъ Сждъ.

Чл. 37. Върховниятъ Касационенъ Сждъ състои отъ първъ прѣдсѣдатель, трима прѣдсѣдатели на отдѣление и 16 члена.

Чл. 38. Върховниятъ Касационенъ Сждъ състои отъ четири отдѣления, въ едно отъ които прѣдсѣдателствува прѣдсѣдательтъ на сжда, а въ другитъ — прѣдсѣдателитъ на отдѣление. Всѣко отдѣление състои отъ прѣдсѣдателя или отъ прѣдсѣдатель на отдѣлението и отъ четири члена.

Чл. 39. Распрѣдѣлението на членоветъ на Върховния Касационенъ Сждъ става по сжщия редъ, който е указанъ въ чл. 18-й, съ тая разлика, че то се извършва само слѣдъ всѣки четири години.

Чл. 40. Върховниятъ Касационенъ Сждъ, въ общо распорѣдително засѣдание, по прѣдложение отъ Министра на Правосъдието или по това на прѣдсѣдателя на сжда, или по постановление на едно отъ отдѣленията, се произнася и по въпроси, които на практика подигатъ съмнѣния и се рѣшаватъ не еднакво отъ сждилищата.

Тълкуванията, които Върховниятъ Касационенъ Сждъ дава въ този случай на законитъ, се обнародватъ за свѣдѣние и ръководство на сждилищата.

Чл. 41. Върховниятъ Касационенъ Сждъ има сѣдалището си въ Столицата.

Глава V.

Прокурорски надзоръ.

Чл. 42. Прокурорскиятъ надзоръ състои отъ прокурори и тѣхни замѣстници.

При Върховния Касационенъ Сждъ има единъ главенъ прокуроръ и двама прокурори на отдѣление.

При апелативнитъ сждилища има по единъ прокуроръ и по единъ замѣстникъ.

При окръжнитъ сждилища има по единъ прокуроръ и по толкова замѣстници, колкото отдѣления има всѣко окръжно сждилище.

Чл. 43. Прокурорският надзор е независимъ отъ съдебната властъ и се намира въ непосредствена зависимостъ отъ Министра на Правосъдието, като Държавенъ Прокуроръ.

Чл. 44. Прокурорскитъ замѣстници дѣйствуватъ подъ ръководството на прокуроритъ, при които се намѣрватъ; прокуроритъ при окръжнитъ сѣдилища сж подчинени на прокуроритъ при апелативнитъ сѣдилища, а тѣзи послѣднитъ, както и главниятъ прокуроръ при Върховния Касаціоненъ Сѣдъ, сж подчинени на Министра на Правосъдието.

Чл. 45. Когато правятъ заявления или даватъ заключения, прокуроритъ и тѣхнитъ замѣстници дѣйствуватъ единствено на основание на своето убѣждение и на сжществуващитъ закони.

Чл. 46. Въ случай на болѣсть или отсъствие на прокурора, неговата длъжностъ по право изпълнява неговиятъ замѣстникъ, а ако има нѣколко замѣстници, то най-старшиятъ отъ тѣхъ по служба.

Чл. 47. Прокуроритъ и тѣхнитъ замѣстници сж длъжни, по реда на своята подчиненностъ, да прѣдставляватъ за забѣлѣженитъ отъ тѣхъ нередовности и въобще за всичко, което бърка на правилния вървежъ на правосъдието.

Чл. 48. Когато при рѣшаване на дѣлата прокурорътъ забѣлѣжи непълнота въ закона, поради която той намира за необходимо да повдигне законодателенъ въпросъ, то независимо отъ рѣшението, което ще даде сѣдътъ на дѣлото, на основание Гражданското или Углавно сѣдопроизводства, той прѣдстави за това, по реда на подчинеността, на Министра на Правосъдието, отъ когото зависи внасянето на въпроса въ Върховния Касаціоненъ Сѣдъ за разрѣшение.

Чл. 49. Всеки прокуроръ има по единъ секретаръ, който се назначава отъ Министра на Правосъдието, по негово прѣдставление.

Глава VI.

Канцеларии на сѣдебнитъ мѣста.

Чл. 50. При окръжнитъ и по-горнитъ сѣдилища има секретари, подсекретари, архивари и регистратори, числото на които се опрѣдѣля по щата.

Чл. 51. При канцеларитъ, освѣнъ горнитъ длъжностни лица, има писари и сѣдебни разсилни, числото на които се опрѣдѣля отъ прѣдсѣдателя на всеко сѣдилище, споредъ нуждата и въ прѣдѣлитъ на отпускажтата за тая цѣль сума.

Чл. 52. Секретаритъ се назначаватъ отъ Министра на Правосъдието, по прѣдставление отъ прѣдсѣдателя на сѣда.

Останжалитъ канцеларски чиновници и служители се назначаватъ отъ прѣдсѣдателя на сѣда, или отъ мировия сѣдия, при който служатъ.

Чл. 53. Секретарътъ е началникъ на канцеларията и като таквъ е длъженъ да се грижи за правилния вървежъ на дѣлопроизводството и за реда въ канцеларията.

Глава VII.

Вжтрѣшно устройство на сѣдебнитъ мѣста.

Чл. 54. Сѣдебнитъ мѣста държатъ своитъ засѣдания въ помѣщения, опрѣдѣлени нарочно за това.

Чл. 55. Засѣданията на окръжнитъ сѣдилища състоятъ отъ прѣдсѣдатель или подпрѣдсѣдатель и отъ двама члена.

Засѣданията на апелативнитъ сѣдилища и на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ състоятъ отъ прѣдсѣдатель или прѣдсѣдатель на отдѣление и отъ четири члена.

Само прѣзъ ваканционното врѣме апелативнитъ сѣдилища и Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ могатъ да засѣдаватъ и въ съставъ отъ трима души.

Чл. 56. Въ засѣданието трѣбва да се намира секретарътъ или единъ отъ подсекретаритъ.

Чл. 57. Въ засѣданието присѣтствува и прокурорътъ или неговиятъ замѣстникъ, който е опрѣдѣленъ за тоя сѣдъ. При разглеждане дѣла, по които не се изисква неговото заключение, той е свободенъ да присѣтствува или не.

Чл. 58. Прокуроритъ нѣматъ право да присѣтствуватъ въ сѣвѣщанieto на сѣдитъ при постановлението на рѣшеніята.

Чл. 59. За изпълнение распорѣжданията на мировия сѣдия или на прѣдсѣдателя, въ присѣтственната зала се намѣрва сѣдебенъ приставъ или сѣдебенъ разсиленъ.

Чл. 60. Засѣданията се отварятъ и затварятъ отъ мировия сѣдия, прѣдсѣдателя, подпрѣдсѣдателя или прѣдсѣдателя на отдѣление. Въ отсъствието на послѣднитъ, тѣхното мѣсто съ всичкитъ права и обязанности занимава старшиятъ членъ.

Старшинството на сѣдитъ въ окръжнитъ сѣдилища се опрѣдѣля отъ деня на вѣтѣпването имъ въ длъжността.

Старшинството въ апелативнитъ сѣдилища и въ Върховния Касаціоненъ Сѣдъ се опрѣдѣля отъ датата на указа за назначението имъ въ ония сѣдилища. Ако съ единъ и сжщия указъ се назначаватъ нѣколко сѣдии, то старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ степенъта на службата, която сж занимавали непосредствено прѣди това назначение. Ако едновременно назначенитъ сж занимавали служба отъ еднаква степенъ, то старшинството имъ се опрѣдѣля споредъ продължителността на службата.

Чл. 61. Засѣданията на сѣдебнитъ мѣста биватъ сѣдебни или распорѣдителни и общи събрания отъ всичкитъ отдѣления на сѣда.

Чл. 62. Распорѣдителнитъ засѣдания на сѣдебнитъ мѣста ставатъ при закрити врата за:

а) прѣдварително обсъждане правилата, които се отнасятъ до вжтрѣшния редъ и дѣлопроизводство въ сѣдебнитъ мѣста;

б) първоначално разглеждане на дѣла за дисциплинарно взискание;

в) сѣвѣщания по дѣла, които се отнасятъ до управлението на сѣдебната частъ;

г) разглежданieto въпроси, които се повдигатъ при производството на дѣлата и които, съгласно правилата на Гражданското и Углавно сѣдопроизводства, трѣбва да се разглеждатъ въ распорѣдително засѣдание, и

д) разрѣшаване на дѣла и въпроси, които сж отъ вѣдомството на адвокатскитъ сѣвѣти, ако нѣма такива.

Чл. 63. Общитъ събрания на всичкитъ отдѣления ставатъ при закрити врата, за:

а) окончателно обсъждане на правилата, които се отнасят до вътрешния ред и дѣлопроизводството;

б) постановяване рѣшение по дѣла, които се отнасят до дисциплинарно въздействие на лица отъ съдебното вѣдомство;

в) разглеждане ежегоднитѣ отчети за движението на дѣлата въ съдебнитѣ мѣста и за изслушване отчетитѣ, които се получаватъ отъ подвѣдомственитѣ съдебни мѣста;

г) опрѣдѣляне, кои отъ членоветѣ на съдебнитѣ мѣста могатъ да се възползватъ отъ съдебната ваканция;

д) дѣлата по приемане на адвокати, съгласно съ Закона за адвокатитѣ;

е) въпроси по прѣдставяние кандидати за съдейски длѣжности;

ж) въпроси за уволняване или за отстраняване отъ служба на длѣжностни лица отъ съдебното вѣдомство въ случаитѣ, прѣдвидени въ настоящия законъ;

з) разрѣшаване на такива дѣла и въпроси, които, съгласно съ закона, трѣбва да се разглеждатъ въ общо събрание, и

и) всички ония случаи, когато прѣдсѣдателътъ на съда намира за необходимо да внесе извѣстенъ въпросъ за обсъждане въ общо събрание.

Чл. 64. За да могатъ да рѣшаватъ общитѣ събрания, необходимо е присѣтствието най-малко на двѣ трети отъ цѣлия съставъ на съда.

Чл. 65. Съдебнитѣ засѣдания за рѣшение уголовни и граждански дѣла ставатъ публично. Въ какви случаи съдебнитѣ засѣдания ставатъ при закрити врата, се опрѣдѣля отъ Гражданското и Уголовно сѣдопроизводство.

Чл. 66. Мировиятъ сѣдия или прѣдсѣдателътъ ръководи засѣданията на съда, като бди върху благочинието и реда, установенъ за изслушване и рѣшение на дѣлата.

Чл. 67. Всички лица, които присѣтствуватъ въ публичнитѣ засѣдания на сѣдилищата, сѣ длѣжни да пазятъ миръ и благоприличие и безпрѣкословно да се покоряватъ на заповѣдитѣ на мировия сѣдия или на прѣдсѣдателя.

Чл. 68. Ако нѣкой отъ присѣтствующитѣ външни лица произведе шумъ въ съда, или се не покорява на распореденията на мировия сѣдия или на прѣдсѣдателя, той може да бѣде отстраненъ и глобенъ, въ размѣръ отъ 5 до 50 л. отъ мировия сѣдия или отъ прѣдсѣдателя, а въ краенъ случай, може да бѣде осѣденъ на запитане не по-много отъ 24 часа. Това постановление не подлѣжи на обжалване.

Чл. 69. Въ извънредни случаи, когато нѣма възможность да се откриятъ виновнитѣ, които сѣ произвели въ съдебното засѣдание безредица, мировиятъ сѣдия или прѣдсѣдателътъ, при несполуката на направеното внушение, може да отстрани цѣлата публика отъ залата на засѣданието.

Чл. 70. За нарушение горѣизложенитѣ правила отъ страна на нѣкого отъ тѣзи, които участвуватъ въ дѣлото или отъ страна на тѣхнитѣ повѣренници, мировиятъ сѣдия или прѣдсѣдателътъ има право да напомни прѣдварително на виновнитѣ, че ако това се повтори, тѣ ще бѣднатъ изведени отъ съдебната зала и дѣлото ще се свърши и безъ тѣхнитѣ

устни обяснения. Въ случай, че напомняването на мировия сѣдия или на прѣдсѣдателя не подѣйствува, той може да се распореди за изваждане виновника отъ засѣданието.

Чл. 71. Когато отсъствуватъ нѣкои отъ сѣднитѣ въ окръжния сѣдъ, за допълнение състава на съда прѣдсѣдателътъ призовава нѣкого отъ другото отдѣление, но ако и по тоя начинъ не може да бѣде пълненъ съставътъ, прѣдсѣдателътъ призовава съдебния слѣдователъ, ако не е занятъ съ нѣкое производство на слѣдствие и ако не е произвождалъ самъ слѣдствие по това дѣло, което ще се разглежда; въ апелативния сѣдъ може да се призове членъ отъ мѣстния окръженъ сѣдъ, по назначение отъ прѣдсѣдателя на послѣдния сѣдъ, ако само таквъ членъ не е участвувалъ при първото разглеждане и рѣшение на дѣлото, което ще се разглежда въ апелативния сѣдъ.

Глава VIII.

Правилникъ за съдебнитѣ мѣста.

Чл. 72. Правилата, които се отнасятъ до вътрешния редъ и дѣлопроизводство въ съдебнитѣ мѣста, се опрѣдѣлятъ чрезъ единъ общъ правилникъ.

Чл. 73. Този правилникъ се издава отъ Министра на Правосѣдието.

Глава IX.

Ваканция на съдебнитѣ мѣста.

Чл. 74. Прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ и членоветѣ на съдебнитѣ мѣста, освѣнъ съдебнитѣ слѣдователи, иматъ всѣка година по два мѣсеца вакантно врѣме, отъ 1-й Юлий до 1-й Септемврий.

Чл. 75. Всѣко съдебно мѣсто, прѣди да настѣпи ваканционното врѣме, въ общо распоредително събрание опрѣдѣля, кои отъ сѣднитѣ ще се ползватъ отъ ваканцията и кои ще образуватъ ваканционния съставъ.

Чл. 76. Ваканционниятъ съставъ на съда разглежда само такива дѣла и въпроси, които не търпятъ отлагание.

Глава X.

Отпускъ на длѣжностнитѣ лица по съдебното вѣдомство.

Чл. 77. Длѣжностнитѣ лица по съдебното вѣдомство не могатъ да се ползватъ съ отпускъ прѣзъ годината повече отъ единъ мѣсецъ, било на веднажъ или въ сложность.

Чл. 78. Въ извънредни случаи и неизбѣжна нужда, отпускътъ на длѣжностнитѣ лица може да се продължи още съ единъ мѣсецъ, но безъ заплата за това врѣме. Това правило не се отнася къмъ случаитѣ на доказана болестъ, когато длѣжностното лице може да получи отпускъ до три мѣсеца съ пълна заплата и до други три мѣсеца съ половинъ заплата, а ако болестта се продължи и подиръ този срокъ, длѣжностното лице може да се ползува съ отпускъ още три мѣсеца, но безъ заплата, слѣдъ което то се уволнява.

Чл. 79. Отпуски за срокъ не повече отъ десетъ дѣня се разрѣшаватъ:

а) на прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ, членовѣтѣ, съдебнитѣ слѣдователи, мировитѣ сѣдии, нотариуситѣ, съдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници отъ общото распоредително засѣданіе на сѣда, при който служатъ;

б) на прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници при окръжнитѣ сѣдилища — отъ прокуроритѣ при апелативнитѣ сѣдилища, и

в) на прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници, както при апелативнитѣ сѣдилища, тѣй и при Върховния Касаціоненъ Сѣдъ — отъ Министра на Правосѣдието.

Началницѣтѣ на съдебнитѣ учреждения могатъ да разрѣшаватъ отпуски въ какъвто и да е срокъ на всички други длѣжностни лица, съ исклучение на секретаритѣ, на които сами даватъ отпускъ само до 21 день.

Забѣлѣжка. За разрѣшенитѣ отъ сѣдилищата отпуски съобщава се на Министра на Правосѣдието.

Чл. 80. На длѣжностнитѣ лица, исчислени въ прѣдидущия членъ, отпуски за по-дълъгъ срокъ отъ десетъ дѣни или отъ 21 день се разрѣшаватъ съ приказъ отъ Министра на Правосѣдието, по прѣдставленіето отъ начальника на учреждението, на което принадлежатъ.

Чл. 81. Когато се разрѣшава отпускъ, трѣбва да се пази, щото сѣдѣтъ да не остава безъ потребното число длѣжностни лица за разглеждане на дѣлата и за дѣлопроизводството.

Чл. 82. Никой сѣдия не може да замине въ отпускъ, прѣди да повърне въ сѣда всичкитѣ находящи се у него дѣла и прѣди да приготви рѣшеніята, присѣдитѣ и опрѣдѣленията по дѣлата, които сѣ били отъ него докладвани.

Чл. 83. Длѣжностнитѣ лица отъ съдебното вѣдомство, които отсъствуватъ отъ службата си безъ отпускъ, губятъ заплатата си за днитѣ, прѣзъ които сѣ отсъствували. Освѣнъ това, тѣ могатъ да бѣдѣтъ подвѣргнати на дисциплинарно вѣзисание, съгласно съ чл. 167-й.

Глава XI.

Редѣтъ за сношеніята на съдебнитѣ мѣста и длѣжностнитѣ лица въ съдебното вѣдомство.

Чл. 84. Съдебнитѣ мѣста и длѣжностнитѣ лица по съдебното вѣдомство се отнасятъ както помежду си, тѣй и съ мѣстата и лицата отъ другитѣ вѣдомства, непосредствено.

Чл. 85. Министрътъ на Правосѣдието се отнася до съдебнитѣ мѣста или чрѣзъ прокуроритѣ при тѣзи сѣдилища, или чрѣзъ прѣдсѣдателитѣ.

Чл. 86. Прокуроритѣ, които се намиратъ при едно сѣдилище, се отнасятъ до други съдебни мѣста и лица чрѣзъ прокуроритѣ, които се намиратъ при тия сѣдилища.

Чл. 87. Върховниятъ Касаціоненъ Сѣдъ се отнася до всичкитѣ съдебни мѣста и длѣжностни лица отъ съдебното вѣдомство, освѣнъ прокуроритѣ и замѣстницѣтѣ имъ, съ прѣдписаніе, а отъ тѣхъ получава прѣдставленія, а съ другитѣ неподвѣдомствени нѣму мѣста и лица — чрѣзъ отношения.

Чл. 88. Апелативнитѣ сѣдилища се отнасятъ до неподвѣдомственитѣ си окръжни сѣдилища и длѣжностни лица

съ прѣдписанія, а отъ тѣхъ получаватъ прѣдставленія; съ мѣста и лица, тѣмъ неподчинени, се сношаватъ съ отношения.

Чл. 89. Окрѣжнитѣ сѣдилища се отнасятъ къмъ подвѣдомственитѣ си членове отъ сѣда, къмъ мировитѣ сѣдии, съдебнитѣ слѣдователи и съдебнитѣ пристави съ прѣдписанія; отъ тѣхъ получаватъ: отъ членовѣтѣ на сѣда, отъ мировитѣ сѣдии и съдебнитѣ слѣдователи прѣдставленія, а отъ съдебнитѣ пристави — донесенія; помежду си, както и съ мѣста и лица отъ други вѣдомства — съ отношения.

Чл. 90. Съдебнитѣ слѣдователи помежду си, както и съ други мѣста и лица, се сношаватъ съ отношения.

Чл. 91. Прѣдсѣдателитѣ даватъ на съдебнитѣ пристави и на чиновницѣтѣ отъ канцеларіята прѣдписанія, а отъ тѣхъ получаватъ донесеніе.

Чл. 92. Прокуроритѣ се отнасятъ до съдебнитѣ мѣста, при които служатъ, съ прѣдложения, а отъ тѣзи получаватъ отношения; помежду си, както и съ други мѣста и лица тѣ се отнасятъ съ отношения.

Чл. 93. Министрътъ на Правосѣдието дава на всичкитѣ прокурори прѣдписанія, а отъ тѣхъ получава прѣдставленія; прокуроритѣ при апелативния сѣдъ даватъ на подвѣдомственитѣ си прокурори при окръжнитѣ сѣдилища прѣдписанія, а отъ тѣхъ получаватъ прѣдставленія. Вѣобще прокуроритѣ даватъ на замѣстницѣтѣ си прѣдписанія, а отъ тѣхъ получаватъ прѣдставленія.

Чл. 94. Всѣко съдебно мѣсто и длѣжностно лице, като приеме отъ едно мѣсто или длѣжностно лице законно исканіе, е длѣжно да го изпълни безъ забава и за изпълненіето да извѣсти на лицето или мѣстото.

Чл. 95. Мѣста и лица, които не сѣ получили на врѣме увѣдомленіе за изпълненіе на нѣкое исканіе, трѣбва да извѣстиватъ за това на надлѣжното началство и на надлѣжния прокуроръ.

Глава XII.

За назначеніе на служба по съдебното вѣдомство.

Чл. 96. За да може да бѣде назначено едно лице по съдебното вѣдомство, необходимо е:

1) да е български подданикъ, да е пълнолѣтенъ и да владѣе български языкъ;

2) да не е лишѣнъ отъ права, изброени въ чл. 30-й отъ Наказателния законъ;

3) да се не намира подъ слѣдствие или сѣдъ и да не е осѣжданъ за прѣстѣпление, което се наказва съ строгъ тѣмниченъ затворъ, както и за слѣднитѣ прѣстѣпления: противъ Особата на Господаря и Династіята Му, за фалшификация, кражба, измама, злоупотрѣбленіе на довѣріе, лѣжесвидѣтелствуваніе, лѣжливо заклѣваніе въ процесъ, развратъ, злоупотрѣбленіе съ властѣта, злоупотрѣбленіе на правителствени пари, разваляніе на печатъ, и да не е билъ обявяванъ несѣстоятеленъ длѣжникъ, и

4) да притежава прѣдвидѣнитѣ въ настоящия законъ за всѣка длѣжност особни условия.

Отдѣление I.

Условия за назначаване на съдиитѣ.

Чл. 97. За мирови съдии или членове на окръжни съдилища могатъ да се назначаватъ само лица, които сж навършили 26-годишната си възраст, иматъ юридическо образование, сж издържали държавенъ испитъ и сж прослужили най-малко 2 години, като секретари, подсекретари или кандидати за съдебна длъжностъ.

Чл. 98. За съдебни слѣдователи се назначаватъ лица, които иматъ юридическо образование, сж издържали държавенъ испитъ и сж прослужили като членове или замѣстници прокурора при окръжни съдилища или като мирови съдии най-малко двѣ години.

Чл. 99. За подпрѣдсѣдатели или прокурори при окръжни съдилища се назначаватъ лица, които, като членове или замѣстници на прокурора или съдебни слѣдователи, иматъ поне тригодишна практика при същитѣ съдилища.

Чл. 100. За прѣдсѣдатели на окръжни съдилища се назначаватъ лица, които, като подпрѣдсѣдатели или прокурори при същитѣ съдилища, или като членове или замѣстници на прокурора при апелативнитѣ съдилища, сж прослужили най-малко три години въ тия длъжности.

Чл. 101. За членове на апелативни съдилища и замѣстници на прокурора при същитѣ съдилища се назначаватъ лица, които сж занимавали длъжностъ подпрѣдсѣдатель, членъ или замѣстникъ на прокурора при окръжно съдилище, и сж прослужили: първиятъ най-малко двѣ — а послѣднитѣ най-малко четири години.

Чл. 102. За подпрѣдсѣдатели или прокурори при апелативни съдилища се назначаватъ лица, които сж прослужили като членове или замѣстници на прокурора при тия съдилища или като прѣдсѣдатели или прокурори при окръжни съдилища най-малко три години.

Чл. 103. За членове на Върховния Касаціоненъ Съдъ или за прокурори на отдѣление при същия съдъ се назначаватъ лица, които сж занимавали длъжностъ подпрѣдсѣдатель или прокуроръ при апелативенъ съдъ.

Чл. 104. За прѣдсѣдатели на апелативни съдилища се назначаватъ лица, които сж занимавали длъжностъ членъ или прокуроръ на отдѣление при Върховния Касаціоненъ Съдъ или които сж прослужили поне три години като подпрѣдсѣдатели или прокурори при апелативни съдилища.

Чл. 105. За първъ прѣдсѣдатель, прѣдсѣдатель на отдѣление и за главенъ прокуроръ при Върховния Касаціоненъ Съдъ се назначаватъ лица изъ между прѣдсѣдателитѣ на отдѣление, членоветѣ или прокуроритѣ при същия съдъ и между прѣдсѣдателитѣ на апелативнитѣ съдилища.

Отдѣление II.

Условия за назначаване на секретари и подсекретари.

Чл. 106. За секретари или подсекретари при окръжнитѣ съдилища или при прокурорскитѣ надзори при същитѣ съдилища, както и за подсекретари при апелативнитѣ съдилища и секретари на прокурори при същитѣ съдилища,

се назначаватъ лица изъ между кандидатитѣ за съдебни длъжности, които притежаватъ условията, прѣдвидени въ чл. 24-й.

Чл. 107. За секретари при апелативнитѣ съдилища се назначаватъ лица, които при това сж прослужили като секретари или подсекретари поне една година при окръжнитѣ съдилища.

Чл. 108. За секретари или подсекретари при Върховния Касаціоненъ Съдъ или при главния прокуроръ при същия съдъ се назначаватъ лица, които сж прослужили като секретари или подсекретари при апелативнитѣ съдилища или при прокурорскитѣ надзори при същитѣ съдилища не по-малко отъ двѣ години.

Отдѣление III.

За назначение на нотариуситѣ, съдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници.

Чл. 109. За нотариуси се назначаватъ лица изъ помежду кандидатитѣ за съдебна длъжностъ, които притежаватъ условията, прѣдвидени въ чл. 31-й (чл. 213-й).

Чл. 110. За съдебни пристави и тѣхни помощници се назначаватъ лица, които иматъ сръдно образование и сж издържали установения за това практически испитъ, слѣдъ като сж практикували поне шестъ мѣсеци при нѣкой съдебенъ приставъ (чл. 214-й).

Отдѣление IV.

За адвокатитѣ.

Чл. 111. Адвокати за напрѣдъ могатъ да бѣдѣтъ лицата, които сж свършили юридическо образование, издържали сж държавенъ испитъ и притежаватъ прѣдвиденото въ чл. 31-й свидѣтелство за двѣ-годишна съдебна практика или сж практикували при нѣкой адвокатъ-юристъ най-малко четири години и сж удостоаврили тая практика съ свидѣтелство отъ надлѣжния окръженъ съдъ или адвокатския съвѣтъ, гдѣто има такъвъ.

Чл. 112. Кандидатитѣ за адвокати нѣматъ право да се явяватъ като самостоятелни повѣреници на странитѣ. Тѣ могатъ да се явяватъ, като прѣдставители по отдѣлни процесуални дѣйстви, само отъ името на адвокатитѣ, при които сж и записани и подъ тѣхна пълна отговорностъ.

Чл. 113. Адвокатитѣ се приписватъ при окръжнитѣ съдилища и се вписватъ въ списъцитѣ за адвокатитѣ по реда, установенъ въ особния законъ за адвокатитѣ.

Прѣди това вписване, адвокатътъ не може да упражнява професията.

Чл. 114. Адвокатътъ, който упражнява професията, може да бѣде назначенъ за мирови съдия, членъ на окръженъ съдъ или замѣстникъ на прокурора при окръженъ съдъ, ако притежава прѣдвиденитѣ въ чл. 111-й условия.

Чл. 115. Подробноститѣ по правоотношенията, правата и длъжноститѣ на адвокатитѣ и адвокатскитѣ кандидати и по устройството на адвокатскитѣ съвѣти се опрѣдѣлятъ отъ особенния законъ за адвокатитѣ.

Отдѣление V.

За начина на назначение на служба по съдебното вѣдомство.

Чл. 116. Секретаритѣ и подсекретаритѣ при окръжнитѣ и апелативнитѣ сѣдилища и при Върховния Касаціоненъ Сѣдъ, както и секретаритѣ при прокурорскитѣ надзори при тия сѣдилища, се назначаватъ отъ Министра на Правосѣдието, по прѣдставление отъ сѣда, при който ще служатъ.

Това прѣдставление се основава върху постановление на общото събрание, което избира за всѣки постъ по трима кандидати изъ между лицата, които желаятъ да заематъ секретарска или подсекретарска длъжностъ и отговарятъ на условията, прѣдвидени въ настоящия законъ.

Чл. 117. Нотариуситѣ, съдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници се назначаватъ отъ Министра на Правосѣдието изъ между лицата, които отговарятъ на законнитѣ условия, по реда, указанъ въ прѣдидущия членъ.

Чл. 118. Сѣдитѣ, прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници се назначаватъ отъ Князя, по прѣдставление отъ Министра на Правосѣдието и по реда, указанъ въ слѣдующитѣ членове.

Чл. 119. За всѣко вакантно мѣсто на мирови сѣдия и членъ на окръженъ сѣдъ, общото събрание на надлѣжния окръженъ сѣдъ избира за всѣка длъжностъ по трима кандидати изъ между лицата, които отговарятъ на условията, прѣдвидени въ настоящия членъ.

Чл. 120. За всѣко вакантно мѣсто за прѣдсѣдатель или подпрѣдсѣдатель на окръженъ сѣдъ, или членъ на апелативенъ сѣдъ, общото събрание на надлѣжния апелативенъ сѣдъ избира по трима кандидати за всѣка длъжностъ изъ между лицата, които отговарятъ на изискуемитѣ се отъ закона за тѣзи длъжности условия.

Чл. 121. За всѣко вакантно мѣсто на прѣдсѣдатель или подпрѣдсѣдатель на апелативенъ сѣдъ, или на членъ на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ, общото събрание на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ избира по трима кандидати за всѣка длъжностъ изъ между лицата, които отговарятъ на изискуемитѣ се отъ закона за тѣзи длъжности условия.

Министерството на Правосѣдието може да назначи и вѣнъ отъ прѣдставенитѣ по горния редъ лица, стига да отговарятъ на изискуемитѣ се отъ закона условия.

Чл. 122. Прѣдсѣдателитѣ и прѣдсѣдателитѣ на отдѣление на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ се назначаватъ на право отъ Князя, по прѣдставление отъ Министра на Правосѣдието изъ между лицата, които отговарятъ на изискуемитѣ се отъ закона условия.

Чл. 123. Лицата отъ прокурорския надзоръ се назначаватъ отъ Князя, по прѣдставление отъ Министра на Правосѣдието изъ между лицата, които отговарятъ на изискуемитѣ се отъ закона за тия длъжности условия.

Чл. 124. Сѣдитѣ, които сѣ били уволнени, по собственно желание или по болестъ, или сѣ били прѣминжли на друга длъжностъ, ако пожелаатъ отъ ново да постѣпнатъ на служба, могатъ да бѣдѣтъ назначени на сѣщата длъжностъ, безъ да се изискватъ други условия.

Освѣнъ това, държавнитѣ адвокати и юристконсулти и началницитѣ на отдѣления при Министерството на Правосѣдието, ако сѣ правници и ако сѣ издържали държавенъ испитъ, въ случай че сѣ свършили правнитѣ науки подиръ 1-й Септемврий 1898 год., могатъ да бѣдѣтъ назначени за членове или замѣстници на прокурора въ апелативнитѣ сѣдилища, а Главниятъ Секретаръ при Министерството на Правосѣдието, сѣщо ако е правникъ и ако е издържалъ държавенъ испитъ, въ случай че е свършилъ правнитѣ науки подиръ 1-й Септемврий 1898 год., може да бѣде назначенъ за сѣдия или прокуроръ на отдѣление въ Върховния Касаціоненъ Сѣдъ.

Чл. 125. Всѣко сѣдилище е длъжно да държи послужни списъци за служащитѣ при него, въ които се събиратъ нуждитѣ свѣдения за прѣдставленията за назначение. Начинътъ за воденіето на тѣзи списъци ще бѣде изложенъ въ особенъ правилникъ.

Глава XIII.

Несъвмѣстимостъ и родственни отношения между длъжностни лица по съдебното вѣдомство.

Чл. 126. Длъжностното лице по съдебното вѣдомство не може едновременно:

- а) да бѣде народенъ прѣдставитель;
- б) да бѣде практикующъ адвокатъ;
- в) да занимава друга държавна (гражданска, военна или духовна) или общинска дѣйствителна или почетна длъжностъ или служба;
- г) да бѣде редовенъ професоръ или учитель;
- д) да упражнява търговия или такова занятие, което е несъвмѣстимо съ сѣдейското звание или което му прѣпятствува да изпълнява служебнитѣ му обязанности;
- е) да бѣде притежатель, издатель или редакторъ на политически вѣстникъ;
- ж) да бѣде членъ на политическо дружество или събрание и да участвува въ тѣхнитѣ засѣдания, и
- з) да бѣде притежатель на нѣкоя концесия; на прѣдприятие или пъкъ прѣдсѣдатель или управитель на друго нѣкое акционерно, търговско или промишленно дружество, или членъ на управителния съвѣтъ или на надзорателния или провѣрителния комитетъ на подобни дружества, или пъкъ каквито и да било, макаръ и приврѣменно и безплатно дѣйствующъ органъ.

Чл. 127. При едно и сѣщо сѣдилище не могатъ да служатъ длъжностни лица, които сѣ:

- 1) роднина въ въсходяща или нисходяща линия;
- 2) сърѣбърни роднини включително до 4-та степенъ;
- 3) усиновители и усиновени, и
- 4) сватове отъ първитѣ три степени.

Чл. 128. При единъ и сѣщи прокурорски надзоръ не могатъ да служатъ лица, между които сѣществува едно отъ изброенитѣ въ прѣдидущия членъ родственни отношения.

Така сѣщо не могатъ да бѣдѣтъ при едно и сѣщо сѣдилище сѣдии и прокурори или замѣстници на проку-

рора лица, между които съществува едно от изброените по-горѣ родствени отношения.

Чл. 129. Когато числото на членовете на едно съдилище е повече отъ десетъ, Князьтъ, по предложение на Министра на Правосъдието, може да даде освобождение отъ прѣдвиденитѣ въ чл. 127-й прѣпятствия, но и въ такъвъ случай длъжностнитѣ лица, които сж роднина, не могатъ да бждѣтъ въ едно отдѣление.

Чл. 130. Когато въ течението на службата между длъжностнитѣ лица възникне описаното въ чл. 127-й, п. п. 3-й и 4-й родство, пазѣтъ се слѣдующитѣ правила:

а) ако родството, което съставлява прѣпятствието, се открие или възникне прѣзъ течението на съвмѣстното служение на прѣдсѣдателъ, прокуроръ, съдия или замѣстникъ на прокуроръ, и освобождение не е дадено, то, ако никой отъ сродницитѣ не иска прѣмѣстваніе, онзи трѣбва да се прѣмѣсти, който стои на по-долна длъжностъ;

б) ако изключващото съвмѣстно служение родство възникне отъ една страна между съдия или прокуроръ или замѣстникъ на прокуроръ, а отъ друга страна между съдебенъ чиновникъ, то послѣдниятъ трѣбва да се прѣмѣсти.

Чл. 131. Когато между назначенитѣ при единъ и същи съдъ длъжностни лица съществува обозначеното въ чл. 127-й родство или такъво се породѣ отпослѣ, тѣ сж длъжни най-късно до 10 дена отъ назначението или отъ поражданието на родството да заявятъ за това обстоятелство на прѣдсѣдателя на съда, при който служатъ, а послѣдниятъ, слѣдъ распитванието за страитѣ, е длъженъ незабавно да прѣдстави за това на Министра на Правосъдието.

Чл. 132. До тогава, до когато Министрътъ на Правосъдието не се распореди за прѣмѣстваніето на едного отъ сродницитѣ, тѣ се зачисляватъ въ разни отдѣления и не могатъ заедно да застѣдаватъ.

Изъ между роднинитѣ и сватоветѣ онзи ще бжде прѣмѣстенъ въ друго съдилище, който по-късно е назначенъ на занимаемата длъжностъ или чрѣзъ оженванието на когото е станѣло сватовството между длъжностнитѣ лица.

Прѣмѣстениятъ не може да се назначи на по-долна длъжностъ.

Глава XIV.

За клетвата.

Чл. 133. Всѣки съдия или прокуроръ, при постѣпванието си на служба, полага слѣдната клетва:

„Общавамъ се и се заклевамъ въ името на Всемогщаго Бога да бждѣ вѣренъ на Негово Царско Височество Князя, да изпълнявамъ свято и ненарушимо законитѣ на Княжеството, да съдѣ съ чиста съвѣсть, безъ всѣко пристрастие и лицепріятие, да пазѣмъ свято тайната на съвѣщанията и да постѣпвамъ въ всѣчко като честенъ, добъръ и справедливъ съдия, като помнѣмъ, че за всѣчко ще давамъ отчетъ прѣдъ закона и прѣдъ Бога. Аминъ.“

Чл. 134. Нотариуситѣ, секретаритѣ, подсекретаритѣ, съдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници и кандидатитѣ за

съдебни длъжности при постѣпванието си на служба полагатъ слѣдната клетва:

„Кълимъ се въ името на Бога Всемогщаго да бждѣ вѣренъ на Негово Царско Височество Българския Князь, да пазѣмъ свято и ненарушимо законитѣ на Княжеството, да изпълнявамъ честно и добросъвѣстно обязанноститѣ по службата, която ми се повѣрява, и всичкитѣ правила, распорѣждания и порѣчения, които се отнасятъ до тия ми обязанности, да не прѣвишавамъ властѣта, която ми е дадена и да не причинявамъ умниленно никому врѣди и загуби, да пазѣмъ тайни по дѣлата, които ми се повѣрѣватъ и порѣчватъ за извършване въ крага на моитѣ обязанности, като помнѣмъ, че за всѣчко азъ съмъ длъженъ да давамъ отчетъ прѣдъ закона и прѣдъ Бога. Аминъ.“

Чл. 135. Изброенитѣ въ прѣдидущитѣ членове длъжностни лица полагатъ клетвата прѣдъ общото събрание на съда, при който сж назначени.

Чл. 136. Ако назначеното длъжностно лице по съдебното вѣдомство откаже да положи установената по-горѣ клетва, счита се, че не е приело длъжността.

Глава XV.

За длъжноститѣ на лицата отъ съдебното вѣдомство.

Чл. 137. Лицата отъ съдебното вѣдомство сж длъжни да пазѣтъ тайната на разискванията; тѣ трѣбва да изпълняватъ всичкитѣ си обязанности на службата, които се налагатъ отъ законитѣ или отъ правилницитѣ.

Чл. 138. Длъжностнитѣ лица отъ съдебното вѣдомство трѣбва да встѣпятъ въ изпълнение на службата си въ разстояние на 10 дена отъ съобщението на назначението.

Министрътъ на Правосъдието, обаче, може да съкрати или да продължи този срокъ, безъ това продължение да надминава единъ мѣсець.

Чл. 139. Лицата отъ съдебното вѣдомство сж длъжни да живѣятъ въ мѣстото, гдѣто изпълняватъ служебнитѣ си обязанности.

Чл. 140. Никое лице отъ съдебното вѣдомство не може да отсъствува отъ службата си безъ отпущъ, разрѣшенъ по установения редъ.

Глава XVI.

За заплатата на служащитѣ по съдебното вѣдомство.

Чл. 141. Заплатата на съдиитѣ се опрѣдѣли споредъ приложеното къмъ настоящия законъ расписаніе, а заплатитѣ на другитѣ служащи по съдебното вѣдомство се опрѣдѣлятъ споредъ бюджета.

Чл. 142. Отъ встѣпванието въ сила на тоя законъ, заплатата на всички щатни чиновници и служащи по вѣдомството на Министерството на Правосъдието, които въ разстояние на петъ-годишна непрѣкъснатъ служба не сж били повишавани, се увеличава по право въ края на този периодъ съ 10%. Слѣдъ втори петъ години непрѣкъснатъ служба безъ повишение, заплатата се увеличава съ други 5%, а

подиръ този срокъ, при сжщитѣ условия, увеличаванieto на заплатата все слѣдва съ по 5% за всѣки петъ години, но не повече отъ два пкти. Слѣдъ този срокъ, увеличението прѣстава.

Съ правото за срочни процентни увеличения на заплатата не се ползватъ лицата, които въ течението на сроковетѣ, по каквито и да било причини, сж били уволнявани отъ длъжностъ.

Глава XVII.

За несмѣняемостта на сждиитѣ.

Чл. 143. Ставатъ несмѣняеми, отъ деня на обнародването на настоящия законъ: прѣдсѣдателитѣ и членовѣтъ на Върховния Касаціоненъ Сждъ, и прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ и членовѣтъ на апелативнитѣ сждилища.

Чл. 144. Ставатъ тѣй сжщо несмѣняеми прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ и членовѣтъ на окръжнитѣ сждилища, които при дѣйствието на настоящия законъ сж назначени за сждии, притежаватъ условията, прѣдвидени въ чл. 97-й, и сж прослужили петъ години като такива.

Чл. 145. Несмѣняемитѣ сждии не могатъ да бждатъ лишени отъ служба, освѣнъ чрѣзъ оставка отъ тѣхна страна или чрѣзъ достиганіе 65-годишна възраст.

Така сжщо, тѣ не могатъ да бждатъ уволнени, освѣнъ чрѣзъ дисциплинарно рѣшение. Тѣ не могатъ да бждатъ прѣмѣствани, даже съ повишение, безъ тѣхно писмено съгласіе. Исклученията отъ това правило сж прѣдвидени въ чл. чл. 127-й и 128-й.

Чл. 146. Сждия, който веднажъ е отчисленъ отъ длъжностъ, не може повторно да бжде приетъ на служба по сждебното вѣдомство.

Това правило, обаче, не се отпаса до уволненитѣ по собствено желание или по болестъ сждии, които винаги могатъ да бждатъ приети на служба.

Чл. 147. Несмѣняемиятъ сждия се отчислява по силата на закона:

1) Ако съ влѣзла въ законна сила присжда е осжденъ на наказание за прѣстѣпление, което се наказва съ строгъ тѣмниченъ затворъ;

2) Ако е осжденъ съ присжда влѣзла въ законна сила за едно отъ прѣстѣпленията, изброени въ чл. 96-й, § 3-й отъ настоящия законъ.

Отчислението въ тия случаи става съ Княжески указъ, по докладъ отъ Министра на Правосждието.

Чл. 148. Несмѣняемиятъ сждия, който е навършилъ 65-годишна възраст, се уволнява по длъжностъ, съ Княжески указъ.

Чл. 149. Несмѣняемиятъ сждия, който, вслѣдствие на тежка и постоянна недѣлатовост или ослабване на умствени способности, не е въ сѣстояние да изпълнява служебнитѣ си обязанности, се уволнява, чрѣзъ Княжески указъ, на основание влѣзло въ законна сила рѣшение, издадено по реда на дисциплинарното производство.

Въ тоя случай, производството се възбужда отъ прѣдсѣдателя или отъ прокурора на сжда, при който служи сждията, уволнението на когото се иска, слѣдъ като се

направи нужното изслѣдване отъ единъ членъ на сжда и се доложи за това на Министра на Правосждието, отъ когото зависи, споредъ характера на събранитѣ данни, да даде или не по-нататъшенъ ходъ на дѣлото.

Чл. 150. Въ случай на умоповрѣждане на несмѣняемъ сждия, Министрътъ на Правосждието, на основание мнѣнието на трима лѣкари и прѣдставлението на прѣдсѣдателя или прокурора на сжда, отстранява сждията отъ изпълнение на служебнитѣ си обязанности.

Това отстранение пада и отстранениятъ сждия по право встѣпва отъ ново въ изпълнение на службата си, ако най-късно въ мѣсеченъ срокъ сждътъ по реда, прѣдвиденъ въ прѣдидущия членъ, не признае, че отстранениятъ сждия е дѣйствително умоповрѣденъ.

Въ случай, че сждътъ съ рѣшение, влѣзло въ законна сила, признае отстранения сждия за умоповрѣденъ, послѣдниятъ се уволнява по реда, прѣдвиденъ въ прѣдидущия членъ.

Чл. 151. Сждиитѣ, които не се ползватъ съ право на несмѣняемостъ, могатъ да бждатъ уволнявани съ Княжески указъ, по прѣдставление отъ Министра на Правосждието, и вънъ отъ случайтѣ, прѣдвидени въ тоя законъ за уволняването на несмѣняемитѣ сждии.

Чл. 152. Нотариуситѣ, секретаритѣ, подсекретаритѣ, сждебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници сжщо се уволняватъ направо отъ Министра на Правосждието.

Чл. 153. Лицата отъ прокурорския надзоръ се уволняватъ съ Княжески указъ, по прѣдставление отъ Министра на Правосждието.

Глава XVIII.

За надзора надъ сждебнитѣ мѣста и длъжностни лица по сждебното вѣдомство.

Чл. 154. Надзорътъ надъ сждебнитѣ мѣста и длъжностни лица отъ сждебното вѣдомство, освѣнъ надъ прокуроритѣ, принадлежи на по-горнитѣ, споредъ реда на подчинеността сждебни мѣста, а именно:

а) Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ надзирава всичкитѣ сждебни мѣста и длъжностни лица въ цѣлото Княжество;

б) Апелативнитѣ сждилища надзиратъ всички сждебни мѣста и лица въ тѣхнитѣ подвѣдомствени окрѣзи, и

в) Окрѣжнитѣ сждилища надзиратъ длъжностнитѣ лица въ тѣхъ и мировитѣ сждилища, които се намиратъ въ тѣхнитѣ окрѣзи.

Чл. 155. Ако Върховниятъ Касаціоненъ Сждъ, апелативнитѣ и окрѣжнитѣ сждилища при разглежданieto на дѣлата заблѣжватъ неправилности въ сждопроизводството или дѣлопроизводството — тѣ, по реда на надзора, съ особено опрѣдѣление, правятъ напомняване на по-долния сждъ, а въ случай на по-голяма неправилност, повдигатъ противъ виновнитѣ дисциплинарно вѣзисание.

Чл. 156. Въ всѣко сждебно мѣсто най-близкиятъ надзоръ за скорото и правилно изпълнение отъ длъжностнитѣ лица своитѣ обязанности принадлежи на прѣдсѣдателя, който, като заблѣжи нѣкое упушение, поправа го съ своитѣ распореждания, или пъкъ взема мѣрки, за да прѣдава

виновнитѣ подѣ отговорность, споредѣ дисциплинарното сѣдопроизводство.

Чл. 157. Нито сѣдебнитѣ мѣста, нито прѣдсѣдателитѣ имѣ иматѣ право да обсѣждатѣ дѣйствиата на прокуроритѣ или на замѣстницитѣ имѣ, но за неправилнитѣ и противозаконнитѣ имѣ постѣпки съобщаватѣ Министру на Правосѣдието.

Чл. 158. Прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници съобщаватѣ по длѣжност за всичкитѣ упушения, които сѣ забѣлѣжили у сѣдебнитѣ мѣста или лица отѣ сѣдебното вѣдомство, съобщаватѣ, споредѣ случая, или на прѣдсѣдателитѣ на сѣда или пъкъ, споредѣ реда, на подчиненността, въ Министерството на Правосѣдието.

Чл. 159. Общитѣ надзорѣ надѣ сѣдебнитѣ мѣста и длѣжностнитѣ лица е у Министра на Правосѣдието.

Чл. 160. Министрѣтъ на Правосѣдието, като види въ нѣкое сѣдебно мѣсто натрупване много дѣла, бавност или спирание на движението въ дѣлата, прѣдлага на прѣдсѣдателя да вземе мѣрки за поправление и да даде обяснения по допускѣтитѣ нередовности.

Чл. 161. Министрѣтъ на Правосѣдието може да ревизира сѣдебнитѣ мѣста лично или чрѣзѣ членовѣтъ на Върховния Касационенѣ Сѣдѣ, или чрѣзѣ главния прокурорѣ или чрѣзѣ прокуроритѣ на отдѣления при сѣщитѣ сѣдѣ, а ревизията на окрѣжнитѣ сѣдилища и мировитѣ сѣдии се порѣчва на членовѣтъ отѣ апелативнитѣ сѣдилища или на прокуроритѣ при сѣщитѣ сѣдилища, или на тѣхнитѣ замѣстници.

Чл. 162. Прокурорскитѣ мѣста се ревизиратѣ отѣ Министра на Правосѣдието или отѣ упѣлноупомощения отѣ него Главенѣ Секретарѣ, или отѣ прокуроритѣ, по реда на подчиненността.

Чл. 163. Прѣдсѣдателитѣ на апелативнитѣ и на окрѣжнитѣ сѣдилища сѣ длѣжни всѣка втора година лично или чрѣзѣ единѣ членѣ на сѣда да ревизиратѣ дѣлопроизводството на подвѣдомственитѣ си сѣдебни мѣста и лица и за резултатѣ да прѣдставятѣ на Министра на Правосѣдието.

Чл. 164. Канцеларитѣ на сѣдебнитѣ мѣста се намиратѣ подѣ непосредственния надзорѣ на прѣдсѣдателя или на мировия сѣдия, а за дѣлопроизводството въ канцеларията най-близнитѣ надзорѣ принадлежи на секретарѣ.

Глава XIX.

За отговорността на длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство.

Чл. 165. Длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство отговарятѣ по дисциплинаренѣ или углавенѣ редѣ.

Забѣлѣжка. Редѣтъ за углавната отговорност на длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство е опрѣдѣленѣ отѣ Углавното сѣдопроизводство.

Отдѣление I.

За дисциплинарното вѣзискание.

Чл. 166. Длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство подпадатѣ подѣ дисциплинаренѣ вѣзискание:

1) за упушения, които сѣ проилѣзали отѣ невнимание или отѣ незнание на обязанноститѣ си по службата;

2) за неиспѣлнение на правилата и формитѣ при производството на слѣдствия, при извѣрпванието на сѣдебнитѣ дѣствия и при испѣлнението на рѣшенията, за нарушение на тѣзи правила и форми;

3) за бавност въ испѣлнение на обязанноститѣ си по службата;

4) когато сѣ осѣдени за прѣстѣпление, непосочено въ чл. 96-й, п. 3-й.

5) когато сѣ били прѣдадени на углавенѣ сѣдѣ, но оправдани по просрочие;

6) когато показватѣ постоянна небрѣжност или очевидна неспособност при испѣлнение на служебнитѣ си обязанности;

7) когато отѣжтствуватѣ въ врѣме на службата безѣ отпускѣ;

8) за всѣко едно вѣнѣ отѣ службата дѣствие, което докача честѣта и достолѣпието на единѣ сѣдия, и

9) когато не пазѣтъ надлѣжното приличие въ служебнитѣ си отношения, било помежду си, било по отношение на началството.

Чл. 167. Дисциплинарни наказания сѣ:

1) забѣлѣжка;

2) мѣрzenie;

3) врѣменно отстранение отѣ длѣжността, и

4) изгубване на службата.

Чл. 168. Забѣлѣжката е обрѣщание внимание върху допускѣтитѣ неправилности, сѣ прѣдупрѣждение да не се повтарятѣ.

Чл. 169. Мѣрzenieto е укoraвaние сѣ изрѣчно приканване виновния да се поправи.

Чл. 170. Отстраняванието отѣ длѣжността не може да бѣде произнесено за срокѣ по-малѣкъ отѣ 10 дѣня и по-длѣлъг отѣ 6 мѣсеца.

Прѣзѣ врѣме на отстранението, осѣдениятѣ губи заплатата си.

Чл. 171. Длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство така сѣщо се отстраняватѣ отѣ длѣжността си, когато е възбудено срѣщу тѣхѣ углавно прѣслѣдование за едно отѣ прѣстѣпнитѣ дѣния, изброени въ чл. 96-й, п. 3-й.

Чл. 172. Длѣжностнитѣ лица по сѣдебното вѣдомство могатѣ да бѣдатѣ отстранявани отѣ длѣжността си и въ слѣдующитѣ случаи:

1) когато е възбудено срѣщу тѣхѣ углавно прѣслѣдование и за непрѣдвиденитѣ въ чл. 96-й, п. 3-й, прѣстѣпнитѣ дѣния, и

2) когато сѣ осѣдени по дисциплинаренѣ редѣ на изгубване службата си и сѣ обѣжжили рѣшението на дисциплинарниятѣ сѣдѣ. Въ тоя случай за отстранението се произнася надлѣжниятѣ дисциплинаренѣ сѣдѣ.

Ако слѣдствието е възбудено за прѣстѣпление по службата, отстранението се постановява отѣ сѣда, който е прѣдалѣ длѣжностнитѣ лица на сѣдѣ, а въ случай на общо прѣстѣпление — отѣ Министра на Правосѣдието.

Чл. 173. Въ всичкитѣ, прѣдвидени въ прѣдидущитѣ два члена *случаи*, отстранението трае до свършването на углавното или дисциплинарното прѣслѣдване. Това отстранение нѣма нито углавенъ, нито дисциплинаренъ характеръ, освѣнъ въ случаятъ, когато прѣслѣдването се свърши съ окончателно осъждане.

Ако възбуденото срѣщу отстранения чиновникъ углавно слѣдствие се прѣкрати или той се оправдае по сѣдъ съ влѣзла въ законна сила присѣда, то цѣлата заплата за прѣзъ врѣмето на отстранението му се връща, освѣнъ ако послѣдва дисциплинарно осъждане (чл. чл. 166-й, п. 5-й, 167-й, п. 3-й, и 170-й).

Чл. 174. Въ случаятъ на чл. 170 и 171-й Министрътъ на Правосъдието може да делегира други сѣдии да заематъ мѣстото на отстраненитѣ сѣдии.

Чл. 175. Уволнениятъ по дисциплинаренъ редъ сѣдии не може да бѣде назначенъ отъ ново на служба.

Чл. 176. Прѣдвиденитѣ въ чл. 167-й дисциплинарни наказания могатъ да се налагатъ или постепенно или всѣко едно за първъ пътъ, споредъ важността на случая.

Сѣдията, който е подвъргнатъ на три дисциплинарни наказания или е два пъти прѣзъ годината отстраняванъ отъ длъжностъ, може да бѣде уволненъ по дисциплинаренъ редъ.

Чл. 177. Ако сѣдията, който е билъ наказанъ съ дисциплинарни наказания: забѣлѣжка или мѣрzenie и въ продължение на двѣ години не е билъ подвъргнатъ на ново дисциплинарно вѣзисание, то дѣйствието на забѣлѣжката или на мѣрzenieto се заличава.

При сѣжитѣ условия, дѣйствието на отстранението се заличава, слѣдъ истичанието на три години.

Чл. 178. Прокуроритѣ и тѣхнитѣ замѣстници подлѣжатъ на едно отъ изброенитѣ въ чл. 167-й дисциплинарни наказания направо отъ Министра на Правосъдието, но не прѣди да имъ поиска прѣдварително обяснения.

Чл. 179. Нотариуситѣ, секретаритѣ, подсекретаритѣ, сѣдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници, както и кандидатитѣ за сѣдебни длѣжности, се наказватъ дисциплинарно отъ сѣда, при който служатъ.

Чл. 180. Канцеларскитѣ служители подлѣжатъ на дисциплинарно наказание: забѣлѣжка, мѣрzenie, глоба до 50 л. и уволнение отъ служба — по усмотрѣнието на прѣдсѣдателя или на прокурора, при които служатъ.

Чл. 181. Забѣлѣжката или мѣрzenieto, когато тѣ се налагатъ по усмотрѣнието на началствующето лице, се правятъ устно или писмено.

Отдѣление II.

За реда на дисциплинарното производство.

Чл. 182. Дисциплинарнитѣ дѣла подлѣжатъ на разглеждане:

а) отъ Върховния Касационенъ сѣдъ, когато се касае за първия прѣдсѣдателъ, прѣдсѣдателитѣ на отдѣление и сѣдитѣ отъ сѣция сѣдъ, или за прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ или сѣдитѣ отъ апелативнитѣ сѣдилища;

б) отъ апелативнитѣ сѣдилища, когато се касае за прѣдсѣдателитѣ, подпрѣдсѣдателитѣ и членовѣтъ на окръжнитѣ сѣдилища, мировитѣ сѣдии и за сѣдебнитѣ слѣдователи, и

в) отъ окръжнитѣ сѣдилища, когато се касае за нотариуситѣ, сѣдебнитѣ пристави и тѣхнитѣ помощници; секретаритѣ и подсекретаритѣ при окръжнитѣ сѣдилища и секретаритѣ при нотариуситѣ и мировитѣ сѣдии и за кандидатитѣ за сѣдебни длѣжности.

Чл. 183. Ако дисциплинарното дѣло се отнася до двѣ или повече длѣжностни лица по сѣдебното вѣдомство, отъ които едни сѣ подсѣдни на по-горенъ сѣдъ, а други на по-доленъ, то всичкитѣ тия лица се сѣдятъ въ по-горното отъ тия сѣдилища.

Чл. 184. Дисциплинарното производство се възбужда срѣщу сѣдитѣ и сѣдебнитѣ слѣдователи или по опрѣдѣление на сѣда по реда на надзора или по прѣдложение на Министра на Правосъдието, а върху другитѣ длѣжностни лица отъ сѣдебното вѣдомство — отъ прѣдсѣдателя или отъ прокурора.

Чл. 185. Поводътъ за възбуждане дисциплинарно производство наедно съ всичкитѣ свѣдения и книжа, които се отнасятъ до тоя прѣдметъ, прѣдсѣдателитѣ или подпрѣдсѣдателитѣ прѣдлага на прѣдварително обсеждане въ распоредително засѣдание на едно отъ отдѣленията на сѣда, на който е подсѣдно дисциплинарното дѣло.

Чл. 186. При прѣдварителното обсеждане на едно дисциплинарно дѣло, сѣдътъ е длѣженъ да събере всички справки по дѣлото и да поиска обяснения, които обвиняемото длѣжностно лице има право да прѣдстави писмено.

Чл. 187. Слѣдъ пълното обяснение на дѣлото, то се внася на разглеждане и рѣшение отъ общото събрание на всичкитѣ отдѣления отъ сѣда.

Прѣдложението на Министра на Правосъдието се внася направо за разглеждане въ общо събрание.

Чл. 188. Когато ще се разгледва дѣлото въ общото събрание отъ сѣда, призовава се обвиняемиятъ, който има право да се яви самъ въ засѣданието за лично обяснение. Повѣренници не се приематъ за това.

Призоваването на обвиняемото длѣжностно лице, ако то се намира въ сѣдалището на сѣда, става съ призовка въ затворенъ пликъ, а ако длѣжностното лице се намира вѣнъ отъ сѣдалището на сѣда, призоваването става по пощата съ прѣпоръчено писмо и обратна расписка. Неявяването на правилно призоваемия обвиняемъ не спира разглеждането на дѣлото.

Чл. 189. Слѣдъ възбуждането на дисциплинарното производство, сѣдътъ е длѣженъ да разгледа дѣлото въ разстояние на едномѣсеченъ срокъ.

Чл. 190. Въ дисциплинарнитѣ дѣла отвеждането на сѣдитѣ става на общо основание.

Чл. 191. Дисциплинарнитѣ дѣла се разглеждатъ при закрити врата, освѣнъ когато обвиняемиятъ самъ желае да се разгледа дѣлото му публично. Въ тоя случай, обвиняемиятъ има право да си вземе защитникъ.

Чл. 192. При разглеждане дисциплинарни дѣла, съдътъ не се подчинява на никакви други форми, освѣнъ ония, които сж показани по-горѣ, и редътъ за обяснение на дѣлото зависи изключително отъ благоусмотрѣнието на съда, но прѣди да постанови рѣшението, съдътъ е длъженъ да изслуша заключението на прокурора, а слѣдъ това и обясненията на подсѣдимия или на защитника му.

Чл. 193. При разглеждане на дѣлото, ако се открие друго нарушение или упущение, извършено отъ обвиняемия, то съдътъ, споредъ обстоятелствата, може да разгледа изъ едно и двѣтъ дѣла или да даде на другото новъ ходъ, споредъ реда, показанъ по-горѣ.

Чл. 194. Слѣдъ разглежданieto на дѣлото, съдътъ постановява резолюция, а рѣшението трѣбва да е готово въ окончателна форма вжтрѣ въ 7 дни и незабавно да се съобщи на обвиняемия.

Чл. 195. Противъ рѣшенията на окръжнитѣ и апелативнитѣ сѣдилища, постановени въ качество на първа инстанция, осѣденитѣ иматъ право да подаватъ по реда на съдебнитѣ инстанции апелативни тѣжби, а прокуроритѣ — апелационни протести вжтрѣ въ седемъ-дневенъ срокъ, считанъ отъ връчването прѣписа на рѣшението за обвиняемия, а за прокурора отъ обявяването му.

Чл. 196. Тѣжбитѣ и протеститѣ съ всичкитѣ книжа и документи, които се отнасятъ до дѣлото, се подаватъ прѣдсѣдателю на тоя съдъ, който е рѣшилъ дѣлото; той прѣпраща всичко въ по-горния съдъ, който въ общо събрание на всичкитѣ си отдѣления рѣшава дѣлото въ срокъ не по-дълъгъ отъ единъ мѣсець. Противъ рѣшенията на тоя съдъ не се доущатъ никакви тѣжби или протести.

Чл. 197. Когато се разгледватъ дѣла по тѣжби и протести, се пазятъ правилата, показани по-горѣ въ членоветѣ 182-й и 183-й.

Чл. 198. За всѣко окончателно рѣшение, което е станало по дисциплинаренъ редъ, трѣбва да се съобщава Министру на Правосѣдието, който се распорѣжда, щото постановеното дисциплинарно наказание да се запише въ послужния списъкъ на осѣдения.

Въ случай, че длъжностното лице е осѣдено на дисциплинарно наказание: отстранение или изгубване на службата, това наказание се изпълнява чрѣзъ Княжески указъ, ако се касае до сѣдии, а съ приказъ отъ надлѣжното началствующе лице, ако се касае до други длъжностни лица.

Чл. 199. При разглежданieto на едно дѣло по дисциплинаренъ редъ, ако се покажатъ обстоятелства, споредъ които виновниятъ подлѣжи на углавенъ съдъ, то дисциплинарното производство се спира, а подсѣдимиятъ се прѣдава на углавенъ съдъ, споредъ правилата на Углавното съдопроизводство.

Чл. 200. Дисциплинарното производство не може да бѣде наченжто, ако сж истекли двѣ години отъ дѣйствието или упущението, което подлѣжи на дисциплинарно вѣзисание.

Глава XX.

За отчета на съдебнитѣ мѣста.

Чл. 201. Въ началото на всѣка година се събиратъ въ Министерството на Правосѣдието отчетитѣ отъ всичкитѣ съдебни мѣста и прокурори за хода на дѣлата и за подсѣдимитѣ прѣзъ истеклата година. Тѣзи отчети се съставяватъ по начина и формата, опрѣдѣлени въ общия правилникъ за вжтрѣшния редъ и дѣлопроизводството въ съдебнитѣ мѣста.

Чл. 202. Отчетитѣ се съставяватъ отъ секретаритѣ, подъ непосредственното наблюдение на прѣдсѣдателитѣ и на прокуроритѣ, и се разгледватъ въ общо събрание.

Чл. 203. Отчетитѣ на мировитѣ сѣдии, заедно съ отчетитѣ на окръжнитѣ сѣдилища, се прѣдставяватъ въ надлѣжния апелативенъ съдъ. Отъ тѣзи отчети и отъ отчета на самия апелативенъ съдъ се състави единъ общъ отчетъ, който, слѣдъ като се разгледа въ общо събрание, прѣдстави се на Министра на Правосѣдието.

Чл. 204. Отчетитѣ отъ прокуроритѣ на окръжнитѣ сѣдилища се прѣдставятъ на прокурора въ апелативния съдъ, който отъ тѣхъ и отъ свои отчетъ съставлява новъ отчетъ изобщо, който прѣдставя на Министра на Правосѣдието.

Чл. 205. Върховниятъ Касационенъ Съдъ испраща копие отъ годишния си отчетъ въ Министерството на Правосѣдието.

Глава XXI.

За съдебния языкъ.

Чл. 206. Съдебниятъ языкъ е българскиятъ.

Чл. 207. Ако странитѣ не владѣятъ български языкъ, привиква се прѣводачъ за смѣтка на странитѣ. Съставяние особенъ протоколъ на чуждъ языкъ не се позволява, но съдътъ може да позволи вжѣстанието на нѣкои фрази или думи, исказани отъ странитѣ и имѣющи особно значение за самото дѣло.

Безъ прѣводачъ може да се говори на чуждъ языкъ само когато, както всичкитѣ сѣдии, тъй и странитѣ, владѣятъ чужди языкъ.

Чл. 208. Лицата, които не знайтъ български языкъ, полагатъ клетва на оня языкъ, който тѣ владѣятъ.

Чл. 209. Прѣводачитѣ могатъ да бѣдѣтъ отвеждани на сжщитѣ основания, както и свидѣлитѣ и вѣщитѣ люде.

Прѣходни правила.

Чл. 210. Лицата, които сж свършили правнитѣ науки до 1-й Септемврий 1898 год., се освобождаватъ отъ условието за държавенъ испитъ.

Така сжщо лицата, които до вжѣстванието въ сила на настоящия законъ, сж придобили правото за адвокатъ или адвокатски помощникъ, си запазватъ тия качества и за папрѣдъ, безъ да се изискватъ отъ тѣхъ други условия.

За въ бѣдѣще сжщо не губятъ правото за адвокатъ или адвокатски помощникъ и ония лица, които, при дѣйствието на закона за адвокатитѣ отъ 1888 год. и слѣдую-

щитъ законоположения, сж имали право да бждатъ признати за такива, но по нѣкои причини, като, напр., поради нахождението имъ на служба, не сж могли да се възползватъ отъ тия права, или, слѣдъ като сж се възползвали, прѣстанжли сж да ги упражняватъ по сжщитѣ причини.

Чл. 211. Въ случай, че нѣма достатъчно число лица съ юридическо образование, могатъ, въ продължение на двѣ години отъ влизанието въ сила на настоящия законъ, да бждатъ назначени за мирови сждии и лица, които иматъ поне сръдно образование и сж служили по сждебното вѣдомство въ качество на секретари, подсекретари или въ по-горни длѣжности най-малко три години.

Чл. 212. Въ продължение на три години отъ влизанието въ сила на настоящия законъ и, ако числото на кандидатитѣ за сждебни длѣжности се окаже недостатъчно, могатъ да се назначаватъ или повишаватъ за секретари или подсекретари при сждилищата и прокурорскитѣ надзори и лица съ сръдно образование, ако при това иматъ поне три-годишна сждебно-канцеларска практика.

Чл. 213. Ако нѣма достатъчно число кандидати-юристи за нотариална длѣжност (чл. 109-й), то въ продължение на три години, отъ влизанието въ сила на настоящия законъ, могатъ да се назначаватъ за нотариуси и лица, които сж навършили 26-годишна възраст, иматъ поне сръдно образование и сж издържали специалния испитъ, прѣвиденъ въ закона за измѣнение чл. 3-й отъ Закона за нотариуситѣ, утвърденъ съ Височайши указъ отъ 26-й Януарий 1898 год. № 232.

Чл. 214. Въ продължение на три години, отъ влизанието въ сила на настоящия законъ, могатъ да бждатъ назначени за сждебни пристави и лица, които иматъ поне четвъртокласно образование и, слѣдъ една годишна практика при нѣкой сждебенъ приставъ, сж издържали прѣвидения за сждебнитѣ пристави испитъ.

Чл. 215. Настоящиятъ законъ отмѣнява Закона за устройството на сждилищата въ България отъ 25-й Май 1880 год. и всичкитѣ други закони и наредби, които противорѣчжтъ на неговитѣ распорѣждания.

Ст. София, Септемврий 1898 год.

Министръ на Правосждието: Георги Згуревъ“.

Прѣсѣдателствующия Георги Губидѣльниковъ: Г-нъ Цецовъ има думата.

Петръ Папанчевъ: Г-не прѣсѣдателствующия! Искамъ думата прѣди да се почне говорението по законопроекта!

Прѣсѣдателствующия Георги Губидѣльниковъ: Имате думата.

Петръ Папанчевъ: Г-да прѣдставители! Тѣй като законопроектътъ, който сега се прочете, е отъ голѣма важностъ, и особено, че въ него се прѣдвижда единъ институтъ, който за първъ пѣтъ ще се въведе въ България, азъ мислѣ, че трѣбва да се даде врѣме на г-да народнитѣ прѣдставители, които сж записани да говорѣтъ и които сж на брой, до колкото знажъ, 15 души; трѣбва

да имъ се даде врѣме да го изучѣтъ, да размислѣтъ върху него и да искажѣтъ своитѣ сжждения. Зарадъ тѣй, азъ бихъ прѣдложилъ на почитаемото Народно Събрание и вѣрвамъ, че то ще се съгласи съ мене, още повече, че врѣмето е доста напѣднжло, штоо дебатитѣ по този законопроектъ да станжтъ въ идущето засѣдание, въ Петѣкъ. (Гласове: Съгласни! — Прието!)

Прѣсѣдателствующия Георги Губидѣльниковъ: Съгласно Вжтрѣшния правилникъ

Г-нъ Министрѣтъ на Правосждието има думата.

Министръ Георги Згуревъ: Мислѣ, г-да народни прѣдставители, че можемъ да продължимъ засѣданието и нѣкои отъ тѣзи, които сж записани, да говорѣтъ, и послѣ, ако видимъ, че врѣмето е кратко, ще отложимъ дебатитѣ за слѣдущето засѣдание. Тѣй штоо, не виждамъ защо да отлагаме дебатитѣ, когато имаме сега врѣме. Нѣколко души поне могатъ да си искажѣтъ мнѣнието.

Прѣсѣдателствующия Георги Губидѣльниковъ: Прѣдложениято на г-на Папанчева не можъ да положжъ на гласуване, защото, съгласно Вжтрѣшния правилникъ, такова прѣдложение не може да бжде прѣдлагано по-рано отъ 5 частѣтъ, а 5 още нѣма. Тѣй штоо, засѣданието ще продължава.

Г-нъ Цецовъ има думата.

Иванъ Цецовъ: Г-да народни прѣдставители! (А тая насъ Краевъ: Елате на трибуната!) Проектътъ за устройството на сждилищата въ България има за цѣлъ да внесе не само извѣстни подобрѣния, но и едно най-велико подобрѣние на правосждието у насъ. Освѣтъ разнитѣ други нововѣведения, като институтътъ за кандидати на сждебни длѣжности, назначаванието на сждитѣ и пр., този законопроектъ прѣдвижда и една велика реформа, а именпо тази за несмѣняемостъта на сждитѣ у насъ. Г-да! За добръ уредено общество се счита това, въ което правосждието се раздава правилно, спокойно и бързо. И менъ ми се струва, че не се лѣжжъ, като вѣрвамъ, че всѣки единъ отъ насъ е въодушевенъ отъ желанието, штоо нашето правосждие да се раздава правилно и спокойно, нашитѣ магистрати да стожѣтъ на висотата на своето положение, да оправдаватъ надѣждитѣ на народа и да сж безпристрастни, както е безпристрастенъ и самиятъ законъ, защото най-великитѣ блага за човѣка: честъта, имотътъ и животътъ му трѣбва да бждѣ охранени, трѣбва да бждѣ гарантирани отъ едно безпристрастно правосждие, отъ едни независими сждии. За добра честъ на нашитѣ сждии, ние днесъ не можемъ да кажемъ зарадъ тѣхъ, съ твѣрдѣ малки исключения, нѣщо укоризнено. Но ако днесъ правосждието върви редовно и спокойно, ако днесъ то не се влияе отъ лицата, които иматъ възможностъ да му влияжѣтъ, това не е гаранция, че и за бждещемъ ще да е все така. Ние всички сме свидѣтели и всички знаемъ какво е ставало съ правосждието прѣзъ минжлия режимъ; знаемъ, че нѣкои сждии бѣхж принудени съ телеграфически или други заповѣди да издаватъ такива или онакива присжди, заповѣди, които несмѣнно сж ставали за тѣй, защото онзи, който ги е давалъ отъ висо-

тата на своето положение, е знаел, че съдиитѣ, ако се допитатъ до съвѣстѣта си, не ще издадѣтъ такива присъди, каквито е той желалъ. И ето защо, бивали сѣ случаи, въ които съдии самоотвержени сѣ рискували положението си, прѣдпочитали сѣ да се оттеглѣтъ на страна, може би и да гладуватъ, само и само да не ставатъ клетвопрѣстъпници, да не прѣстъпватъ клетвата, която тържествено дали, когато сѣ приемали длъжността — че само по чиста съвѣст и съобразно съ законитѣ ще раздаватъ правосъдието. Но малцина сѣ, г-да, такива самоотвержени съдии и ние не можемъ да искаме, щото всичкитѣ съдии, всичкитѣ магистрати да бждѣтъ такива самоотвержени, да бждѣтъ герои, защото знаемъ, че и тѣ сѣ хора, и хора сѣ нужди, че и зарадъ тѣхъ нѣкога обстоятелствата тѣй лошо се стичатъ, щото сѣ принудени волею-неволею да призрѣтъ гласа на съвѣстѣта си при подаване гласа за рѣшението на нѣкое дѣло.

За да бжде запазено обществото, за да бждѣтъ охранени и гарантирани честѣта, животѣтъ и имотѣтъ на неговитѣ членове чрѣзъ правосъдието, ние, г-да народни прѣдставители, сме длъжни да направимъ това, което зависи отъ насъ и което ще ограда съдията отъ всѣкакви влияния, било отъ бивши, било отъ настоящи министри или депутати, било отъ влиятелни адвокати или отъ когото и да е, за да бжде той безпристрастенъ и никакви страсти да не достигатъ неговата душа, да бжде той съвѣстенъ изпълнител на законитѣ, по силата на които стои тамъ. И само по този начинъ, ако оградимъ нашитѣ съдии отъ покушенията срѣщу тѣхната независимостъ, ще можемъ съ пълно право да очакваме, че нашето общество ще се радва на едно безпристрастно правосъдие, че България ще се гордѣе съ една независима магистратура. Много по-рано другитѣ просвѣтени народи, като сѣ разбирали тая истина, потърсили сѣ начина, по който да запазѣтъ съдиитѣ отъ разнитѣ възможни влияния отъ силнитѣ на деня и намѣрили сѣ това само съ въвежданieto принципа за несмѣняемостѣта имъ. Въ разни врѣмена и у разни народи тоя принципъ е ималъ и своитѣ защитници и своитѣ противници. Да, но всѣкога неговитѣ защитници сѣ прѣодолявали и несмѣняемостѣта е била въведена като условие, безъ което се не може, и даже въ нѣкои конституции е поставена като священь принципъ, за да не може да бжде отмѣненъ нѣкога така лесно отъ нѣкоя партия, отъ нѣкое правителство или отъ нѣкой лошавъ режимъ. Че принципътъ за несмѣняемостѣта на съдиитѣ е оказвалъ благотѣлно влияние върху човѣческитѣ нрави, върху нравѣтъ на обществото, даже по отношение на реда и тишината въ партизанскитѣ борби, това е доказано на дѣло, защото на всѣкъдѣ, гдѣто тоя принципъ е билъ въведенъ, по никакъвъ начинъ не е билъ отъ послѣ отмѣненъ, макаръ, че покушения за това сѣ ставали, за да могатъ извѣстни правителства да го отмѣнятъ за нѣкакви свои партизански или други противонародни интереси. Не ще да е потрѣбно да навеждамъ примѣри отъ историята за утвърдението на тая истина, защото, струва ми се, повечето отъ васъ, ако не всички, сте слѣдили за това пѣщо и може до го знаете.

Въпросътъ е: врѣме ли е и можемъ ли ние днесъ да приемемъ тая велика реформа въ правосъдното дѣло у насъ? Не се съмнѣвамъ, че всичкитѣ неговѣ защитници ще одобриятъ, всичкитѣ ще признаятъ, че въвежданieto на този принципъ ще има добри слѣдствия и зарадъ насъ, защото ще тури правосъдието на онази висота, на която трѣбва да стои. Но има и такива, които казватъ, че е още прѣждеврѣменно да се въведе тая реформа въ България. Обаче, азъ обявявамъ себе си за партизанинъ на идеята или на желанието, щото този принципъ да бжде въведенъ у насъ, и даже сега съ законопроекта, който се прочете прѣди малко. Онѣзи г-да народни прѣдставители, които, може би, ще възразяватъ противъ несмѣняемостѣта на съдиитѣ, ми се струва, че не ще иматъ какво да кажѣтъ друго, освѣнъ че нѣмаме достатъчно подготвенъ персоналъ, който да заеме високитѣ съдейски мѣста, защото този персоналъ трѣбва да бжде приготвенъ за призиванieto си по въспитание, по характеръ, наука и т. н. Истина е, че по-рано ние нѣмахме лица подготвени съ юридическо образование, нѣмахме лица подготвени съ достатъчна съдебна практика, на които да се повѣримъ за винаги — да ги държимъ почти до животъ. Днесъ, обаче, ние имаме много съдии, които сѣ свършили правото и които могатъ съ пълна способностъ и достоинство да заемѣтъ съдейскитѣ мѣста; обаче, защото нашитѣ съдии не сѣ обезпечени нито материално, нито отъ влияния отъ вънъ, мнозина отъ юриститѣ, които би били достойни съдии, се оттегляватъ и отиватъ да търсѣтъ работа въ другитѣ вѣдомства на държавата.

Сега, слѣдъ 20-годишенъ свободенъ политически животъ, ние имаме много юристи, които сѣ практикували и сѣ доказали на дѣло своята способностъ и достоинство за съдии. Тѣ сѣ спечелили уважението на народа и такива съдии, безъ да се боимъ ни най-малко, можемъ смѣло да ги признаемъ за несмѣняеми. Но допускамъ, че е възможно, като приемемъ сега несмѣняемостѣта, между нѣколко десетки съдии, които ще бждѣтъ признати за такива, ще се намѣриятъ, може би, нѣкои, които да попаднатъ, безъ да бждѣтъ достойни за тѣзи високи мѣста. Човѣкъ не е цвѣтъ, казватъ, да можешъ да го помиринешъ, за да го познаешъ, при всичко, че отъ дълговрѣмения опитъ единъ съдия може да се познае какъвъ е, та допускамъ, че може да попаднатъ и нѣкои недостойни съдии. Но злината, която би постигнала обществото отъ попадването на единъ, двама или трима недобри съдии, е несравнено по-малка, отъ колкото злината, ако не приемемъ несмѣняемостѣта на съдиитѣ.

Независимо отъ това, азъ не се страхувамъ въ дадения случай и по тая причина, че въ прочетения законопроектъ ние виждаме, че несмѣняемостѣта се иска само за съдиитѣ отъ Върховния Касационенъ Съдъ и за тѣзи отъ апелативнитѣ съдилища, а само при извѣстни условия и за съдиитѣ отъ окръжнитѣ съдилища.

Несмѣняемостѣта на съдиитѣ, въ дадения случай, както виждате отъ законопроекта, е допусната при доста строги условия. Прѣдвидени сѣ и случаи, при които не-

смиъняемитѣ сѣди пакѣ може да бѣдѣтъ уволнявани. За доброто име на нашитѣ сѣдии, азъ не допуштамъ, че тѣ ще се отпуснѣтъ на лѣнност или ще станѣтъ рушветчи, като сѣ несмиъняеми. Ни най-малко. А при това, и въ самия законопроектъ е прѣдвидено, че ако единъ сѣдия прѣдприеме извѣстни дѣла, несъвмѣстими съ неговото сѣдейско достоинство, ако извърши извѣстно прѣстѣпление, ако стане недѣлавъ, или достигне 65-годишна възраст, той се уволнява и неговото мѣсто се заема отъ другъ, който се окаже достоенъ за вакантната длѣжностъ.

Страхъ не трѣбва да имаме и за това, защото назначението на сѣдидѣтъ, споредъ тоя законопроектъ, е прѣдвидено да става не направо отъ министра, но слѣдъ като единъ сѣдия практикува извѣстно врѣме — 7 години — и самиятъ сѣдѣ, при който служи, въ общо събрание, ще обсѣди: да ли е достоенъ, за да бѣде прѣдставенъ и назначенъ. А въ таквъ случай ние имаме пълна гаранция, че назначението на сѣдидѣтъ за тия високи мѣста ще става, слѣдъ като тѣ докажѣтъ своето умѣние, своята способностъ, и не по лицепрятие, а тѣй, както прѣдписва самиятъ законъ.

Г-да народни прѣдставители! Въ дадения случай азъ виждамъ, че нашето правителство, респективно надлѣжниятъ министръ, се отричатъ доброволно отъ едно свое право, като допускатъ несмиъняемостѣта на сѣдидѣтъ въ полза на самото общество. Да. Тѣ доброволно се отказватъ отъ тия свои права, защото, наистина, на властѣта е присище винаги, за нейното могѣщество, да държи въ рѣцѣтъ си всичко, за да може по-лесно да достига цѣлитѣ си, нѣкога — и не добри. Но въ дадения случай, правителството, което произлиза отъ народната партия — нѣщо, което ще бѣде похвала и за самата партия — само иде да въведе тая реформа, която въ други мѣста е въведена слѣдъ дълги и широки прѣспирни, слѣдъ голѣми и упорити борби и слѣдъ паданието на нѣкой кабинетъ. Ето защо, азъ мислѣ, че ние всички съ радостъ трѣбва да посрѣщнемъ тоя законопроектъ, който се прочете, съ радостъ да посрѣщнемъ въвежданieto на несмиъняемостѣта на сѣдидѣтъ у насъ, защото това ще бѣде едно велико дѣло, записано въ актива на великитѣ дѣла на нашето правителство, на нашата народна партия и въ честъ на г-на Министра Згурева, който го прѣдлага.

Азъ ще ви моля всички да приемете тоя законопроектъ по принципъ, слѣдъ което да се испрати въ комисията за проучване и ако се намѣрѣтъ нѣкои нѣща за поправка, а именно, ако се намѣри че трѣбва несмиъняемостѣта на сѣдидѣтъ да бѣде поставена при нѣкои още по-добри за днесъ условия. Тя ще го обсѣди и ще направи всичко, което е възможно за узаконяването на принципа за несмиъняемостѣта на сѣдидѣтъ. (Единъ гласъ: Частътъ е шестъ!)

Вѣлко Нейчовъ: (Отъ трибуната.) Г-да! Вие сигурно прѣдполагате, че азъ не възлизамъ на тая священна висота съ нѣкои си голѣми претенции, нѣщо, което никога не съмъ направилъ. Азъ ще се помжѣ, както всѣкога, да бѣдѣ кратъкъ и ясенъ въ изложението, което ще имамъ

честъ да направѣ прѣдъ васъ по прѣдмета, който въ тая минута ни занимава.

Касае се, г-да, за законопроекта по устройството на сѣдилищата, който законопроектъ съдържа една важна точка, именно точката касателно несмиъняемостѣта на сѣдидѣтъ, точка, която да се установи.

Азъ най-напрѣдъ ще тълкувамъ, вѣрвамъ, чувствата на всички васъ, като отпрамъ на г-на Министра на Правосѣдието, авторѣтъ на тоя законопроектъ, една благодарностъ за грижата, която той полага за благоустройството на нашето правосѣдие. Г-да! Като казвамъ правосѣдие, на всички на ума се поражда идеята: до какво велико състояние, до каква висока степенъ правдата е едно благодѣяние за човѣчеството! И когато нашата черква въспѣва въ дѣли на Рождество Христово Върховното Сѣщество, тя го въспѣва въ тия велики думи, като казва, че магитѣ, които отхождахъ да се поклонѣтъ на Спасителя въ Витлеемскитѣ ясли, отхождахъ да му се поклонѣтъ като „на слънцето на правдата“. Правдата е основанието, или поне трѣбва да бѣде основанието на държавитѣ, на троновѣтъ. И първитѣ човѣци, които въ първобитното състояние на устройството на обществото, на устройството на държавитѣ, като не намиратъ на земята тая правда, за която всѣки е жѣденъ и която една обуславява мира на огнищата, мира на улицата, мира на всички, на държавата и мира на троновѣтъ, като не намиратъ тая толкова желанна правда на земята, постоянно обрѣщахъ погледитѣ си къмъ едно погорно сѣщество, което дѣйствително, ако тая правда не се намѣрва тукъ долу, единъ день ще ѣхъ раздаде съ всичката строгостъ, съ която то иска да се изпълняватъ неговитѣ вѣчни и праведни закони. И именно тая нужда за правда, която не се е намѣрвала на този грѣшенъ свѣтъ, тя е накарала тия вдѣхновенни човѣци, тия боговдѣхновенни хора, които сѣ намислили и написали толкова хубави и прави нѣща, които ехтѣтъ въ храмоветѣ на всички народи, на каквито язици и да говорѣтъ, на каквито вѣрвания и да сѣ отдадени.

Г-да! Несмиъняемостѣта е една привилегия на магистратитѣ, на сѣдидѣтъ да кажѣ изобщо, на онѣзи органи на властѣта, които иматъ за специална мисия да раздаватъ правосѣдие. Съ такова едно установление сѣ облагодѣтелствували себе си страни цвѣтущи, като Франция, Белгия и други държави, които всички знаете, та нѣмамъ нужда да ги цитирамъ тукъ една по една. Авторитѣ на нашата Конституция не сѣ били по-малко прѣдвидливи по отношение на правосѣдието; и тѣ така сѣщо сѣ били вдѣхновенни, като сѣ искали, щото и гражданитѣ на българската земя да могѣтъ да се наслаждаватъ съ правосѣдие, поне въ граицитѣ на това правосѣдие, което е каджренъ човѣкъ да раздава. Защото човѣкъ никога, каквато щете несмиъняемостъ да направите, и безсмъртенъ даже да го направите, не може да раздава съвършено правосѣдие. (Петръ Папанчевъ: Браво!) Чл. чл. 12-й и 13-й отъ Конституцията раздѣлятъ властѣта на изпълнителна и сѣдебна. И чл. 12-й казва, че изпълнителната властъ принадлежи на Князя, и тя се

упражнява въ негово име по всички отѣнки, по всички стълби на лѣстницата, а чл. 13-й казва, че съдебната властъ, въ всичката нейна ширина, принадлежи на съдебнитѣ мѣста и на съдебнитѣ лица, които дѣйствуватъ отъ името на Князи. Така щото, нашата Конституция, г-да, видите, е повелителна, като на веднажъ при самото ѝ съставление е раздѣлила властта на съдебна и изпълнителна, да не посѣгатъ една на друга и да не възсѣдатъ една друга. Какъ можемъ да кажемъ, че съдебната властъ отива да посѣга на изпълнителната! Това нѣщо у насъ не е било и то е за хвала на българския народъ, защото почита установленията, колкото и лоши да бждѣтъ.

Ако бѣше случаятъ тукъ, щѣхъ да кажъ за извѣстни настѣживания на изпълнителната властъ отъ съдебната и за настѣживания на съдебната отъ изпълнителната, но не му е тукъ мѣстото. Така щото, прѣдстави се нужда, трѣбваше това установление на несмѣняемостта на съднитѣ да се е родила, да е възникнѣла въ първитѣ дни на учреждението на българската държава.

Казватъ нѣкои, може би и тукъ, въ тази ограда, че въ първитѣ дни на устрояването на българската държава и на нѣкои учреждения не бѣше възможно или поне бѣше твърдѣ мъчно да се добижѣтъ органи за правосъдието такива, които да заслужаватъ несмѣняемостъ, но това същото нѣщо можемъ да кажемъ и за другитѣ органи. Нѣмаше такива хора съвършени, а и сега ги нѣма и ние гледаме ката день, ката минута, единъ цѣлъ периодъ на съществуването на тази млада държава, всички имаме, кой повече, кой по-малко, да се оплакваме отъ аномалията въ изпълнението на всички държавни служби. Сега, ако въ първитѣ дни на устройството на България не сж могли да се намѣржѣтъ умове толкозъ смѣли да пристѣпжѣтъ до учреждаването несмѣняемостъ на съднитѣ и трѣбваше отъ тогава насамъ да се помисли върху този прѣдметъ: можемъ ли сериозно да кажемъ, че съдебната властъ е независима отъ изпълнителната, когато съ такава леснина единъ министръ може да прѣмѣсти кой да е чиновникъ на полицията или другъ нѣкой отъ не съдебно вѣдомство, както може да прѣмѣсти или уволни единъ чиновникъ или единъ съдия? Азъ не можъ да поддържамъ сериозно. Така щото, до тази минута отъ съществуването на България, българскитѣ граждани стожѣтъ прѣдъ съдии, прѣдъ които нѣматъ съзнанието, че стожѣтъ, като прѣдъ съдии окончателно независими, а съзнаватъ, че стожѣтъ прѣдъ съдии, които можѣтъ да се влияжѣтъ отъ нѣкъдѣ и да издаватъ пристрастни рѣшения. Да обвиняваме управителитѣ, да обвиняваме въ това народнитѣ прѣдставители прѣзъ всички епохи, когато сж засѣдавали като насъ и сж законополагали, не можемъ сериозно да ги обвиняваме, защото България е била въ своето дѣтинство и въ пеленитѣ на своето съществуване, прѣминжѣли ѣ сж прѣзъ главата толкова бури и перипетии, щото не е имала врѣме сама да си избере пѣзъ своята срѣда човѣци, които да бждѣтъ толкова грижливи за нейното благосъстояние, да се надѣватъ на такава една дѣйствителна реформа.

Г-да! Минутата се вижда сгодна за тази реформа. Като казвамъ сгодна, казвамъ затова, че въ тази ограда — казалъ съмъ го и другъ пѣтъ, повтарямъ го и сега — засѣдаватъ всички домовладини и работници и всички искатъ да иматъ миръ въ къщи, да бждѣтъ усигурени добрѣ, каквото най-напрѣдъ да намѣржѣтъ нуждната защита въ съдилищата. Като казвамъ, г-да, че всички се грижимъ да намѣримъ защита въ съдилищата, азъ не разбирамъ тѣсно, щото ние само тукъ, както ни казватъ „народняци“ или „народна партия“, ние болшинството и всички онѣзи граждани, които сж ни пратили тукъ, само ние да намираме въ съдилищата гаранция за добро правосъдие. Азъ казвамъ това и увѣренъ съмъ въ това нѣщо, че всички вие мислите, че тѣзи гаранции трѣбва да ги намиратъ абсолютно и всички членове на българското общество, които не сподѣлятъ нашитѣ чувства или намѣрения, или възгледи. И правосъдието толкова повече блѣщи и толкова повече се оцѣнява отъ частнитѣ умове, колкото то се упражнява по-обширно, колкото се упражнява по-великодушно и въ най-високата степенъ справедливо къмъ ония, които не искатъ да припознажѣтъ усилията на едно болшинство за уреждане правосъдието.

Почтенниятъ прѣдговорившъ ораторъ, г-нъ Цецовъ, каза по-напрѣдъ, че ние правимъ законъ, за да оградимъ интереситѣ на меншеството. Азъ не искамъ да развивамъ този пѣтъ моето изложение по тази точка на г-на Цецова; защото, знае се, че ние самички може да се намѣримъ въ положението на меншество, та, слѣдователно, правимъ законъ и за назе си. Не ми се ще да ви цитирамъ една съседна страна, намъ мила по народността на населението, по неговото вѣрвание, по неговитѣ нрави, по неговото добродушие, по неговото великодушие, не искахъ да ѣ цитирамъ; тя е нещастната Сърбия, нещастна, защото се вълнува отъ духове немирни. Тамъ има несмѣняемостъ, но това не прѣчи, като излѣзете прѣдъ съда, ако имате карта отъ партията, да повлияе. Можете да имате право като слѣтцето, но и картичката ще помогне. Азъ не мислж, че у насъ ще се намѣржѣтъ такива органи, които да не оцѣняватъ своята мисия и да раздаватъ такава правосъдие.

Сега да видимъ: да ли е приложимо това голѣмо начало на нашата Конституция. Азъ казахъ, че човѣци, които смѣжѣтъ да го приложжѣтъ, имаме готови. Имаме и правителство, което е съставено отъ човѣци, които иматъ добри намѣрения къмъ народа; имаме и народно прѣдставителство, което все така е вдѣхновено; но да видимъ: да ли тази реформа въ тази минута можемъ да ѣ приемемъ. Азъ се съмнѣвамъ. Необходимостъ, да бжде обществена реформата, има и ѣ констатирахме. Но да видимъ: да ли може сега да се направи.

Г-да! Това, щото прави независими съднитѣ, то не сж собствено законитѣ. Несмѣняемостта нѣма да направи съдия по-независимъ, отъ колкото може да бжде такъвъ и безъ тази несмѣняемостъ. Несмѣняемостъ се прави, хей, за извънредни случаи, когато има пертурбация въ една страна, когато всичко е обржѣто едно на горѣ едно на долу, когато владѣе хаосъ, тогава само едно правосъдие е каджрно

да туря пълната на мѣстата имъ, до колкото може. Несмѣняемостта за такива случаи е прѣдвидѣлъ законодателятъ, който е съставилъ закона. Независимостта на сѣдницѣтъ, както, прочее, и на всички органи на властта, не може у насъ да се създаде съ единъ законъ; тя е резултатъ на правитѣ, на възпитанието, резултатъ на всичко, което слуша и вижда човѣкъ около себе си, всичко това може да ги направи независими. Така щото, азъ не се обаявамъ отъ идеята, че у насъ, като създадемъ законъ за несмѣняемостта на нашитѣ сѣдии, съ това ще ги направимъ независими. Азъ пѣмамъ такава вѣра. Не признавамъ, че несмѣняемостта на сѣдницѣтъ било би единъ елементъ повече за нашитѣ сѣдии или за нашето общество, за да се образува духъ на независимостъ, духъ по-горепъ отъ обикновения, щото да не трѣперятъ тѣ за хлѣба и да раздаватъ правосъдието отъ висотата, дѣкато сѣ поставени.

Каза се тукъ, отъ г-на Пецова, че естествено такива сѣдии сѣ малко; рѣдко сѣ тѣзи широки умове и безстрашни, които да хвърлятъ залъка хлѣбъ, който имъ дава държавата, за да сѣднатъ и да отидатъ да изрѣчатъ една справедлива присѣда, като не угодишъ никому, та да ги оставятъ безъ хлѣбъ. Тѣ сѣ рѣдко и сѣ по-малко, отъ колкото се каза. България, несмѣняемо, ще намѣри такива синове, толкова доблестни, които да не отиватъ да вършатъ неправди отъ страхъ да не изгубятъ хлѣба си. Но, г-да, азъ ще кажа върху тази точка, че ако има сѣдии такива, които отъ страхъ да не изгубятъ своя хлѣбъ и хлѣба на дѣцата си, отиватъ да издаватъ лоши присѣди, такива сѣдии, ако въ вашитѣ умове ги има — азъ мисля, че има, може би грѣшиш — не заслужаватъ несмѣняемостъ. Ози сѣдии би заслужили несмѣняемостъ, който безъ страхъ, че ще изгуби залъка хлѣбъ, що му дава държавата, отиде и издаде една справедлива присѣда, а не такава, каквато му диктува нуждата за хлѣбъ. Ако вие всички, г-да прѣдставители, които ми направихте честь снисходително да ме изслушате, знаете, че сѣ повече тѣзи сѣдии, отъ колкото другитѣ, страхливитѣ, азъ съ рѣкоплетскание пѣхъ да приемъ тази реформа. Но азъ не съмъ на това мѣстѣ.

Г-да! Едно отъ условията за единъ сѣдия да е независимъ, както и за всѣки чиновникъ и гражданинъ, за да е независимъ, то е да си събира крайщата, да знае какъ да се разполага, да не остава никому нищо дълженъ и всѣкога да има залъгъ хлѣбъ. И който не е каджренъ да направи това за себе си и дѣцата си, такъвъ не е каджренъ да е независимъ, не е каджренъ да е сѣдия. Каза се, че имаме юристи. Да, имаме юристи, и азъ ще отправя всички похвали къмъ тѣхъ, като къмъ човѣци съ добри намѣрени; но ималъ съмъ случая да констатирамъ и това, че тѣ сѣ още човѣци, които на столоветѣ, на мѣстата си, още не знайтъ да стоятъ, не знайтъ да се държатъ като сѣдии, но сучатъ мустакитѣ си, теглятъ ги, за да растятъ. Тѣй щото, за сѣдии, които теглятъ мустакитѣ си да растятъ, несмѣняемостта не ще имъ прилича. Несмѣняемостта, когато тя се даде като достоинство на едно лице, прѣдполага се, че това лице, когато има да сѣди, по-малко пѣти ще стрѣши, когато у насъ нѣма този

елементъ, възпитапъ въ раздаването на правосъдие, за да можемъ да имаме гаранции, че не ще злоупотрѣби, дори несъзнателно, съ тази голѣма привилегия.

Г-да! Съ рискъ да докажъ вашитѣ чувства на благообразие, на благоприличие, знамъ въ тази минута сѣдии — ще го кажа отъ тая священная трибуна — които държатъ конкубинки въ кѣшитѣ си и иматъ безобразieto да ги водятъ подъ ръка въ кѣшитѣ на хората, да развалятъ огнищата на гражданитѣ. Прѣдшественникътъ на г-на Згурева, г-нъ Теодоровъ, а по-напрѣдъ г-нъ Д-ръ Стоиловъ, като управляющъ Министерството на Правосъдието, не сѣ имали време, при управлението на други министерства, да обърнатъ внимание на този жалостенъ фактъ; но нѣма съмнѣние, вие всички вѣрвате въ голѣмата грижливостъ на сегашния Министръ на Правосъдието, че той ще обърне внимание на тази страна. Защото, ако трѣбва да владѣе нравственостъ, то е именно въ персонала на правосъдието. Тя трѣбва да владѣе на всѣкъдѣ и можъ да кажа, че трѣбва и у мене да владѣе, но тя трѣбва да владѣе най-напрѣдъ въ персонала на правосъдието, та когато отидѣ при единъ магистръ, да знамъ, че отивамъ при лице, на което не тегне товарътъ на единъ начинъ на живѣние, който си позволихъ тукъ прѣдъ васъ да искамъ, г-да, и за което моля извинение. Азъ бихъ могълъ да посоча тукъ, въ София, на такива сѣдии. Азъ ще ви цитирамъ единъ примѣръ за строго изискване добра нравственостъ въ правосъдието. Единъ отъ най-ученитѣ професори по римското право въ Франция, г-нъ Бюфиноаръ, бѣше професоръ агреже на г-на Артоланъ и заемаше много пѣти катедрата на *Ecole de droit*, и като искаше да бѣде титуляренъ замѣстникъ, министрътъ на просвѣщенiето му каза: „Г-нъ Бюфиноаръ, тя трѣбва да влѣзешъ въ законенъ бракъ, трѣбва да почиташъ законитѣ, да бѣдешъ най-напрѣдъ образецъ на домашна добродѣтелъ, прѣди да бѣдешъ титуляренъ замѣстникъ“. И г-нъ Бюфиноаръ отиде и извърши обряда на брака и послѣ станъ замѣстникъ. Затова, азъ бихъ щѣлъ да се въведе този начинъ на дѣйствиe и въ нашето правосъдие и да се изисква голѣма строгостъ; защото, г-да, нашитѣ нрави, още дѣйствиени, рискуватъ да бѣднатъ разслабени; защото има човѣци, които при бацитѣ си и майкитѣ си, като не видѣли пари, а сега виждатъ, мислятъ, че лесно може да ги печелатъ и свѣятъ само нещастия у насъ.

Г-да! Искатъ несмѣняемостта на сѣдницѣтъ; но несмѣняеми сѣдии иматъ нужда и отъ голѣми заплати. Който е ходилъ на западъ, въ образованитѣ страни, забѣлѣзалъ е, че по облѣклото може да се познае човѣкъ, че е единъ магистратъ. По тѣхното скромно носение се познаватъ сѣдницѣтъ. Не прѣчи нищо на г-на Демандже, единъ прочутъ юристъ-копелтъ, единъ отъ най-първитѣ, най-отличнитѣ членове на френската касация — като казвамъ френска касация, то е голѣмо нѣщо — да живѣе на четвъртия етажъ на една скромна кѣща въ *Notre-Dame de petit champ* и да плаща 1000 фр. годишно, когато у насъ, ако не бѣше тукъ, въ тая ограда, а на друго мѣсто, каза единъ отъ органитъ на нашата магистратура, че тѣ, сѣ-

диитѣ, трѣбва да живѣятъ раскошно, за да могатъ да влияятъ на хората, да ги познаватъ и почитатъ, че сж сѣдии. Азъ не можъ да сподѣлѣмъ тая теория. Магистратитѣ, като иматъ несмѣняемостта, трѣбва много да нестѣжатъ, трѣбва да живѣятъ скромно и да се озѣртатъ около себе си, за да бѣдѣтъ независими. Какво ще прави единъ сѣдия съ 250 или 300, или 500 фр. мѣсечно, когато знаемъ, че той има голѣми нужди, за удовлетворението на които нему трѣбватъ много повече, трѣбватъ му 1.000 и 2.000 фр.? Но, г-да, може да мислите, че несмѣняемостта ще да ни гарантира противъ подкупването; но това не ще да постигнемъ. За честъ на България, азъ можъ да утвърдя отъ тукъ, че не знамъ случай на рупиветъ въ сѣдилищата. Несмѣняемостта има още за цѣль да гарантира сѣдиитѣ, като мислятъ повече на отговорността, която имъ тежи и тогазъ по-малко съвѣстѣта ще да имъ позволява да се подкупватъ; но азъ не мисля това за възможно безъ княжески заплати на сѣдиитѣ. Така че, ако настоящиятъ законопроектъ съ несмѣняемостта има за цѣль да гарантира сѣдиитѣ отъ подкупъ, не ще направи нищо въ това отношение, освѣнъ че за разваленитѣ сѣдии ще да е едно условие, за да могатъ по-добрѣ и по-лесно да се подкупватъ.

Има още малко нѣщо да кажъ.

Каза се, че трѣбва да се направятъ несмѣняеми сѣдиитѣ, и особено младитѣ юристи. Г-да! Човѣкъ, за да бѣде добъръ сѣдия за хилядитѣ случаи, които му се прѣдставятъ, той трѣбва много да знае. Трѣбва не само книгитѣ да е челъ, но и много да се е търкалялъ, щото да е цѣль психологъ. Вие знаете този чувственъ случай между Парижката академия на правото и тая въ Монпелие, които ги раздѣляше единъ принципъ, когато има да се оцѣнява една виновностъ по криминалната процедура, че школата на Парижката академия поддържаше единъ принципъ, а школата на академията въ Монпелие поддържаше другъ принципъ. Така щото, трѣбва хората, които бѣдѣтъ несмѣняеми сѣдии, непрѣмънно да сж видѣли и слушали много и да знайтъ много нѣща. Единъ магистратъ, който много е живѣлъ между човѣцитѣ, който много се е търкалялъ, трѣбва да може на веднажъ, като погледне на подсѣдимия, въ погледа, въ изражението му, да констатира до каква степенъ е виноватъ или невиноватъ. И, ако у насъ — азъ налѣгамъ да кажъ за углавното правосѣдие — много пжти се пущатъ човѣци, макаръ да сж уловени всички нишки на прѣстѣплението, или направо отъ слѣдователя, или отъ сѣдията, то е защото нѣмаме сѣдии и слѣдователи, които да сж психолози, щото, като погледнатъ лицето, да знайтъ отъ гдѣ да захванѣтъ испитвангето или изслѣдванието. Нѣмаме такива сѣдии! Ако бѣше тукъ мѣстото да укажъ на нѣкои нещастни случаи отъ правосѣдие, то вашитѣ косми на главитѣ ще настѣрхнатъ и вие ще се отвърнете отъ правосѣдието у насъ.

Г-да! Да притежаваме да добиемъ съвършени сѣдии и тогава да ги направимъ несмѣняеми, и това нѣщо не ще да е възможно. Единъ лѣкъ да би могълъ да се намѣри, поне за врѣме да добиемъ сѣдии, ако не съвършени,

поне усѣвършенствуеми, можемъ да кандисаме да приемемъ тая голѣма отговорностъ, да гласуваме още тая минута тая реформа. Азъ не знамъ почтенниятъ авторъ на законопроекта като каква гаранция мисли да се даде на нашето общество, и най-напрѣдъ на неговитѣ прѣдставители, че всичко това, което има лошо въ нашето правосѣдие, ще бѣде очистено. Да бѣде, обаче, очистено изведнажъ, то не е възможно, защото не е възможно изведнажъ да се укажатъ всички кусури, по съ течение на врѣмето. Така щото, и да мислемъ твърдѣ много за идеята на тая реформа въ нашето правосѣдие, азъ питамъ: какъ можемъ да направимъ една такава реформа, какъ можемъ да дадемъ една такава привилегия на човѣци, прѣдъ които сега треперимъ за правото си, че тѣ може да се влияятъ отъ пѣкѣдѣ, или, ако не се влияятъ отъ никого — като казвамъ, че се влияятъ, не казвамъ точно думата — тѣ, може би, ще се влияятъ отъ себе си? Когато тѣ сега треперѣтъ отъ министра и когато другитѣ лица може да се оплакватъ прѣзъ пѣтя на вѣстници, прѣзъ пѣтя на митинги, прѣзъ пѣтя на Короната, че плащатъ данѣка си, за да иматъ правосѣдие, единъ магистратъ е каджрентъ да върши грѣшки, то какво ще бѣде, когато той помисли, че става господаръ на цѣлия миръ и нѣма отъ кого да трепери? Дѣйствително, отъ такъвъ сѣдия менъ ме е страхъ.

Г-да! При гласуването на прѣдметния законопроектъ, трѣбва да не отдѣляме отъ ума си тая голѣма истина, че ние взимаме прѣдъ българското общество, прѣдъ потомството, една голѣма отговорностъ, ако го приемемъ. По начало, азъ и всички вие сме за него, но сега трѣбва да треперимъ прѣдъ голѣмата отговорностъ, че ще хвърлимъ интереситѣ на българскитѣ граждани въ ржцѣтъ на сѣдии още млади и неопитни, и не знамъ какво ще бѣде съ тия интереси. Г-да! Сѣдиитѣ, за да бѣдѣтъ внушителни и за да влияятъ за исправлението на нравитѣ, трѣбва, прѣди всичко, сами да бѣдѣтъ исправни, колкото се може повече. Сѣдии, които още нѣматъ куража, нѣматъ търпѣнието да берѣтъ грижитѣ на едно огнище, на една съпруга, на едно дѣте или двѣ, не мисля, че заслужаватъ несмѣняемостъ, и колкото и да съмъ горещъ партизанинъ на реформата, отъ това съображение ще вдигна ржка противъ нея. Най-първо, нашето Министерство на Правосѣдието да залѣгне да създаде единъ персоналъ, достоенъ за несмѣняемостъ, и тогазъ, г-да, ако не ние, нашитѣ наследници — и нека прѣдполагаме, че ще добиемъ управители, министри и народни прѣдставители, като тия, които сѣдѣтъ тукъ на столоветѣ, все така въодушевени — ще осжществятъ тая реформа, която да имъ оставимъ като завѣщание. Но въ минутата, когато дойде врѣмето. Ако ли, г-да, вие мислите, че на веднажъ може да пристѣпимъ къмъ гласуването на тая реформа, и на това не бихъ билъ противъ, но да искажемъ желание: всички сѣдии у насъ, били тѣ млади или стари, като се намѣрѣтъ прѣдъ тая егида, която ще ги пази отъ произволитѣ на ония, които ги управляватъ, и си помислятъ, че наистина сме създали отъ тѣхъ полубогове, като се турѣтъ на такова състояние на умъ, да се помжчѣтъ да бѣдѣтъ по-добри, отъ колкото сж сега.

Ганчо Гаврийловъ: Г-да народни прѣдставители! Не съмъ юристъ и, слѣдователно, не мога да кажа нѣкои мнѣния, които ще претендирамъ, че съмъ мнѣния, които трѣбва да се усвоятъ по прѣдложения законопроектъ, за който искаха рѣчьта. Законопроектътъ, който сега се вписа за измѣнение на съществуващото до сега съдоустройство, не се съмнѣвамъ, прѣдвижда много измѣнения, които отъ нѣколко-годишната практика въ нашитѣ сѣдилища се оказватъ за полезни да се въведатъ. Въ самия законопроектъ се казва, че той отмѣнява закона отъ 1880 год., слѣдователно, Законътъ за съдоустройството на нашитѣ сѣдилища, който съществува днесъ, е вотиранъ отъ едно народно събрание отъ 1880 год.; така щото, прѣдстои измѣнението на единъ законъ, който е билъ практикуванъ цѣли 18 години. Само това, като има човѣкъ, разумѣва се, като мене неюристъ, прѣдъ очи, не може да не мисли, че тукъ се въвеждатъ извѣстни подобрѣния въ нашето съдоустройство. И азъ за себе си ще кажа, че съ удоволствие посрѣщамъ такова едно измѣнение на съдоустройството, защото, до колкото сме имали случай да бждемъ тукъ-тамъ прѣдъ сѣдилищата, видѣли сме твърдѣ дълги и широки формалности, които, вървамъ, съ сегашното съдоустройство ще бждатъ упростотворени и ще може по-скоро и по-лесно да се извършватъ извѣстни манипулации по съдебното вѣдомство.

Въ проекта, който имаме сега да разгледваме, се виждатъ и такива нововъведения за подобрѣние личния съставъ на нашитѣ сѣдилища, щото, вървамъ, много отъ насъ ще приематъ съ едно задоволствие такова едно прѣдложение, което ни се прави отъ страна на почитаемия Министръ на Правосъдието. Едно само нововъведение има въ този законопроектъ, което туря, както се забѣлѣзва, въ тревога доста много г-да народни прѣдставители, именно нововъведението за „несмѣняемостта на сѣднитѣ“. Достатъчно е да се види съ каква живостъ се посрѣща този законопроектъ само отъ това, че щомъ трѣбваше да се започне първото му чегенне, взехъ думата доста много г-да прѣдставители; взехъ **и** даже и такива, като мене, които, като хора не-подготвени по юриспруденцията, най-малко могатъ да се произнесатъ за таквазъ една важна реформа. Онова, което могатъ да кажатъ, ще го кажатъ отъ опита, който, като частно лице, съмъ ималъ възможностъ да имамъ отъ време на време съ посѣщаванieto на нашитѣ сѣдилища. Страхътъ отъ това нововъведение — несмѣняемостта на сѣднитѣ — за менъ е доста основателенъ. Основателенъ е затова, защото, наистина, въ нашитѣ сѣдилища се намѣрватъ доста сѣдии, които не сж на мѣстото си. Имаме сѣдии, за които хвала и честь, че ги имаме: не може да кажемъ, че всички наши сѣдии не сж на мѣстото си; но казвамъ и отбѣлѣзвамъ това, че има доста, на които имъ липсва или домашно възпитание, за да могатъ да бждатъ хора честни въ всеко отношение, още повече като сѣдии, или же се намѣрватъ хора, на които познанията не сж достатъчни, за да бждатъ сѣдии, каквито трѣбва. Между тѣхъ има и такива, които, тъй да се изразя, по недостатъкъ на материални срѣдства, понеже възнаграждението на нашитѣ сѣдии сравнително е твърдѣ скромно, сж паклонни да се поддадатъ, така или иначе,

при раздаването на правосъдието. Важна роль играе въ случая и материалното положение на сѣднитѣ. Не е било далечъ времето, знаемъ всинца, когато единъ сѣдия можеше, по една заповѣдь отъ министерството, да издаде извѣстно рѣшение, подѣ страхъ на прѣмѣстование или уволнение. Режимътъ, който минъ, най-лесно ни даде да видимъ: какво може да става съ нашитѣ сѣдилища. Нѣма да цитирамъ факти; мисля, има ги всеки прѣдъ очи. Настоящото правителство, могатъ за негова честь открито да заявя, че по хода на развитѣ политически процеси, които отъ време на време се явяватъ въ нашитѣ сѣдилища и за които не се испуща отъ опозиционния печатъ да се каже всичко, каквото има да се каже, не си е служило съ давление, съ влияние, да иска извѣстно дѣло да се разрѣши еди-какъ-си. Вмѣшательство отъ страна на правителството по политическитѣ процеси, гдѣто то, като правителство, може да има извѣстни интереси, да накара, щото извѣстно дѣло да се разрѣши еди-какъ-си, не признавамъ да е ставало при сегашния режимъ и не тамъ ще искамъ да упрѣквамъ.

Обаче, по граждански или търговски процеси има случаи — очевидци сме били — да се издаватъ такива рѣшения, които да се чуди човѣкъ, какъ може да се издадатъ. Азъ нѣма да обвинявамъ тукъ, че може да ставатъ подкупи, както се загатва — азъ даже на ума си не допушамъ това, а камо ли да обвинявамъ нашитѣ сѣдии въ това — но за мене е ясно като $2+2=4$, че между нашитѣ сѣдии има такива, които при такива случаи, при издаване на чудновати рѣшения, смѣло може да се обвинятъ въ неизучаване на работата, въ малкото занимание и, тъй да се каже, въ свикналостта да слушатъ хладнокрѣвно и да взиматъ много малко участие, както каза г-нъ Нейчовъ, въ сѣдбата на хората, които по злопастие отиватъ тамъ да искатъ да имъ се даде правосъдие. Че такива нѣща се срѣщатъ въ нашитѣ сѣдилища, за които, както казахъ, далечъ е отъ менъ мисълта, че ставатъ вслѣдствие на подкупи, а ставатъ просто отъ несериозно занимание съ работата си, азъ бихъ желалъ да цитирамъ единъ случай, който днесъ имамъ възможността да видя, съвсѣмъ случайно, въ тукашния апелативенъ сѣдъ.

Нашиятъ Върховенъ Касаціоненъ Сѣдъ повръща за второ разглеждане едно дѣло въ апелативния сѣдъ само за едно много просто и всекому извѣстно — даже на насъ търговцитѣ — обстоятелство: за доказване на това, което се твърди отъ нѣкоя отъ странитѣ. Напримѣръ, азъ искамъ или казвамъ въ сѣда нѣщо — знае се, че по извѣстенъ членъ на закона трѣбва да го докажа азъ, а не противната страна; трѣбва да докажа исканието си или казванieto си самъ азъ, а не отвѣтникътъ. Ако ли пъкъ отвѣтникътъ възразява, то той е длъженъ да докаже своитѣ възразения, а не азъ. Ето, за такова едно нѣщо, много элементарно, а именно: че този, който иска, трѣбва да докаже исканието си, или който възразява противното, трѣбва да се застави, той да докаже възразенията си. При такива много ясно опрѣдѣлени въ закона случаи за доказването, днесъ бѣхъ очевидецъ, казвамъ, на едно дѣло, повърнато отъ Касаціята, за да се искатъ доказателства отъ едната страна, съ които

да се оборятъ възраженията на противната страна, на-
мѣсто да се искатъ доказателствата отъ противната страна
за удостоверяване и доказване на нейнитѣ възражения.
Такова едно искание на Касаціонния Сждъ, до колкото азъ
отъ практика знамъ, на я чувамъ отъ хора компетентни, е
едиятъ абсурдъ. Сега, може ли тукъ за такива едни малки
работи — работата се касае тукъ за едно дѣло отъ 1.000 л. —
да се допуска даже сѣрка отъ съмнѣние за нѣкаква ком-
промитирующа сѣда постѣпка, както се загатнува за нѣ-
какви рушвети, че ставали (Не се чува.) Далечъ
отъ мене тази мисль. Това е просто отъ невнимание, отъ
неизучаване на работата. Азъ допускамъ още, може би, че
е просто отъ невнимание при написване протокола на
апелативния сждъ, и чрезъ това се е въвелъ въ заблужде-
ние и Касаціонниятъ Сждъ. Сега, грѣшката станала въ Ка-
саціонния Сждъ, или въ апелативния сждъ, важното тукъ
е, че съществува една немарливостъ къмъ добросъвѣстно
испълнение на своята работа отъ члена на сѣда, комуто е
било възложено да изучи дѣлото и го докладва. Тѣзи и
тѣмъ подобни случаи и нѣща, като се иматъ прѣдъ видъ,
попоява се страхътъ за „несмѣняемостта на сждитѣ“,
именно страхътъ: да ли ще имаме ние честни, способни и
достойни сждии, съ които да се попълнятъ двѣтъ инстан-
ции: апелацията и касацията? Азъ приемамъ, че се намѣр-
ватъ такива за горнитѣ мѣста сждии, които съ достоинство
да се поставятъ на мѣстата си, но лесно изпълнимо ли е
това? Може ли да стане такава едно прѣсѣване, когато
има сждии, които занимаватъ извѣстни мѣста съ години и
какъ ще можете сега да ги измѣните? Мень ми се струва,
че това ще бѣде една голѣма мъжнотия за изпълнението
на законопроекта. Азъ не съмъ отъ тѣзи, които мислятъ,
че съ това нововъведение — несмѣняемостта на сждитѣ —
нѣма да се направи една крачка напредъ; напротивъ, ще
се подобри личниятъ съставъ на сждилищата, които ще се
обхважатъ отъ тази мѣрка и, като се намираме прѣдъ гро-
зотнитѣ, които съществуватъ при настоящето положение, че
сждитѣ може да се влияятъ по разнитѣ политически про-
цеси — не обаче отъ днешното правителство — че тѣ може
да се влияятъ и по разнитѣ граждански и търговски дѣла
отъ разни адвокати, и че фактътъ, който виждаме и тукъ,
и на всѣкъдъ въ България, какво, ако двѣ страни се съ-
дѣтъ, всѣки гледа да се докопа до по-влиятеленъ адво-
катъ, народенъ прѣдставителъ или роднина на нѣкой голѣ-
мецъ — всички тия факти даватъ да се разбере, че на-
стоящото положение на сѣдебното дѣло у насъ не е ро-
зово. Слѣдователно, би трѣбвало да се направи нѣщо, за да
се подобри то. Това поне е, мисля, и цѣльта на нашия
уважаемъ Министръ на Правосъдието — за да може да се
прѣкратятъ тия работи. Допускамъ, повтарямъ да кажа,
че съ въвеждането на този новъ институтъ — именно съ
несмѣняемостта на сждитѣ — ще може да се направи една
крачка напредъ, само, както казахъ, азъ виждамъ една
мъжнотия, защото би трѣбвало настоящиятъ съставъ, настоя-
щиятъ персоналъ на нашитѣ сждилища да се прѣсѣе, и това
е една мъжнотия, която, до колкото разбирамъ, е доста го-
лѣма и, може би, ако се принудимъ да остане персоналтѣ

тѣй, както е, съ приемането на несмѣняемостта, ние ще
сбъркаме. Това е, г-да, моето мнѣние по законопроекта,
който се внася днесъ и съ който сме сезирани да се приеме
на първо четение.

Азъ приканвамъ нашитѣ г-да другари, които сж ком-
петентни по тоя въпросъ, да се завзематъ много сериозно
съ уреждането на това нововъведение, за да не би да
направимъ нѣщо по-лошо отъ това, което до сега същес-
твува и за което съзнаваме, че е лошо. Самиятъ законо-
проектъ дава да разберемъ, че това, което днесъ същес-
твува у насъ, нашето правосъдие не е розово и, слѣдо-
вателно, трѣбва да се направи нѣщо за неговото подобръ-
ние. Приканвамъ ония г-да, които влизатъ въ комисията
по Министерството на Правосъдието, да изучатъ законо-
проекта добръ и внимателно да направятъ всичко въз-
можно, щото да се създаде една работа, съ която да бѣ-
жатъ гарантирани интереситѣ на нашето общество. По
принципъ, азъ съмъ съгласенъ и съмъ за приемането на
настоящия законопроектъ и за прѣпращането му въ над-
лѣжната комисия за изучаване и докладване; но моля
ония лица, които влизатъ въ комисията, да бѣжатъ ви-
мателни за огръждане, както интереситѣ на населението,
така също и за строгото прѣдписане на ценза, който би
трѣбвало да иматъ сждитѣ, които ще понасятъ и ще
бѣжатъ обхважати въ тази „несмѣняемостъ“.

Петръ Папанчевъ: Азъ, г-да прѣдставители, наскъ
правя своето прѣдложение: да прѣкратимъ засѣданнето и
да отложимъ разискванията по този въпросъ за въ Петъкъ,
тѣй като утрѣ повечето отъ г-да прѣдставителитѣ сж при-
зовани да присѣдствуватъ при редактирането отговора
на Тронното Слово, а нѣкъ тѣ сж около 20 души. Слѣдо-
вателно, ако се продължи дебатирането, ще отидемъ до
10 часътъ и ще бѣдемъ уморени за утрѣ. Заради това,
понеже настоящиятъ законопроектъ, особено институтътъ
за несмѣняемостта на сждитѣ, е много важенъ, нека спремъ
до тукъ, като оставимъ по-нататѣшнитѣ разисквания за въ
Петъкъ, а утрѣ, както казахъ, сме викани за редактиране
отговора на Тронното Слово, и, както се научавамъ, ко-
мисията утрѣ щѣла да го прѣдстави на разглеждане и
вотиране въ Събранието. Така щото, ако днесъ продъл-
жимъ засѣданнето, не ще можемъ да се занимаемъ съ една
отъ най-важнитѣ и най-сериознитѣ работи, които прѣдлѣжи
да направи Събранието въ тая сесия.

Прѣдсѣдателствующий Петко В. Горбановъ: Има за-
писани 14 души да говорятъ по настоящия законопроектъ,
отъ които сж говорили само трима. Има и прѣдложение
отъ г-на Папанчева, да се отложи продължението на деба-
титѣ по този законопроектъ за въ Петъкъ. Моля ония
г-да прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да
си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Иванъ Ев. Гешовъ: Г-да прѣдставители! Утрѣ става
вече 15 дни, отъ какъ се е отворило Народното Събра-
ние. До колкото помня, другъ пжтъ разискването по от-
говора на Тронното Слово не се е бавило толкова. И тѣй,
като този отговоръ утрѣ ще бѣде готовъ, при това още,
понеже разискването му трѣбва да прѣдшества другитѣ

законодателни работи на Събранието, азъ ви моля да рѣшите тази вечеръ да има утрѣ извънредно засѣдание и на дневенъ редъ да имаме разискването отговора на Тронното Слово.

Прѣдсѣдателятъ Петко В. Горбановъ: Моля ония г-да прѣдставители, които приематъ прѣдложението на г-на Гешова, щото утрѣ да имаме извънредно засѣда-

ние и на дневенъ редъ да бѣде разискването отговора на Тронното Слово, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.)
Приема се.

Днешното засѣдание се закрива.

(Затворено въ 6 часътъ вечеръта.)

Прѣдсѣдатель: Д-ръ Георги Янколовъ.

Подпрѣдсѣдатели: { Христо Ивановъ.
Петко В. Горбановъ.
Георги Губидѣльниковъ.

Секретари: { Петръ Папанчевъ.
Жеко Ив. Жековъ.
Петръ К. Бобчевски.
Лука Братановъ.
Никола Ив. Козаровъ.

Секретари: { Иванъ М. Лировъ.
Иванъ Пецовъ.
Стефанъ Ивановъ.
Георги Н. Юруковъ.
Василъ Ив. Димчевъ.

Секретари: { Боби Лафчиевъ.
Христо Теодоровъ.
Георги Ив. Михайловъ.
Янколъ Донковъ.
Данчо В. Пишмановъ.

Началникъ на Стенографическото Бюро: Хр. П. Константиновъ,